

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASET İKTİSAT KÜLTÜR DERGİSİ

Cilt: 5 Sayı 59 60 Kuruş

1 Eylül 1956

Tel. 27531

P. K. 131, Ankara

İÇİNDEKİLER

DEVRİMLER VE DEMOKRASİ MESELEMİZ 1

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI:

Rejim Buhranı Muhalefet Buhranıdır; Biraz da Hâli ve İstikbali Düşünsek; Fuarı Açış Nutku; Geç Kalan Bir İstifa; Kıbrıs İşleri Son Safhada mı?; Eğitim ve Kültürde Kaybedilen Hedef; İstislak Kanunu; Rusya, Sendika Hürriyeti ve Zorla Çalıştırma; Amerika'da Lider Seçimi; Londra Konferansı ve Süveys 3-10

İNCELEMELER:

Totaliterlik A. F. P. TAYLOR 10
İşsizlik, İş ve İşçi Bulma Kurumu Dr. Cahit TALAS 12

Müellif Gibi Görünmeğe Yarayan Çeşitli Hareket Tarzları Dr. Muammer AKSOY 13

TEVFİK FİKRETTEN MISRALAR 4-14

AYIN HUKUKİ HABERLERİ 17

OKURLARIN FORUMU:

İki Tıp Gazeteci (A. C.); İki Çeşit Hürriyet (Aydemir Tercan); Tekrar Birleşme (Emre Kökmen) 18-20

KÜLTÜR VE SANAT:

Dini Müzik ve Radyolarımız Bedii SEVİN 20
Bale - Dans Giderayak AND 21

KÜLTÜR DÜNYASI: Mağaranın Ağız ve Arkeologların Çenesi; Onbeş Günün Yayınları 22

Devrimler ve Demokrasi Meselelerimiz

İçinde çalkandığımız rejim buhranı, hepimizi derinden üztüyor. Zihinlerimizi durmadan kurcalıyor. Bunu, bazılarının yaptığı gibi, birbirini çekemiyen, menfaat ve ikbal için birbirleriyle kıyasıya savaşan iki bencil zümre arasındaki anlaşmazlığa atfedip, siyaset sahnemizden başımızı çevirmemize, ilgimizi kendi hususî iş ve düşüncelerimize aktarmamıza imkân yoktur. Bu günkü mücadele, bu vatanda iç huzuru ile insan gibi yaşama, rahat ve mes'ut bir istikbal temin etme hedefi ve endişesi ile sıkı sıkıya bağlıdır.

İleri ve medenî bir vatandaş topluluğunun en başta gelen ihtiyaçlarından olan, her türlü hürriyete kavuşma, korku ve baskıdan kurtulma, hayatını istediği şekilde tanzim etme, işinden azamî karşılığı alarak, maddî

mahrumiyetten kurtulma gibi en ilkel arzu ve ihtiyaçlar, bugün modern ve ileri bir devlet hayatı kurma mücadelemizin, sürükleyici kuvvetleridir. İleri ve modern bir devlet kurabilmek için, 20 nci asrın ikinci yarısında bütün dünyada ve bilhassa memleketimizde, iptidailiği, gayri insaniliği ve irrasyonelliği ile gözden düşen totaliter düzen bakiyelerini tasfiye edebilmek için uğraşyoruz. Bu davayı, bazı kimselerin veya zümrelerin, şahsî ve hususî endişe ve hedefleri ile izah ve mütalâaya kalkmak, tarih nazarında ve içinde bulunduğumuz olağanüstü şartlar bakımından, ana meselelere karşı körce hareket etmek olur.

Bugün birbirini takip eden hayal kırıklıkları, bizleri cereyan eden hadiseler karşısında protestoya sev-

kediyor. Bu heyecan ve karışıklık içinde, durup etrafımıza bakarak, bu hadiseleri yaratan uzun vadeli âmilin, soğuk kanlı tefsir ve teşhisini biraz ihmal ediyoruz. Zaman zaman ortaya izah unsurları atmakla beraber, bunları birleştirme ve sistemleştirme işini tam yapamadığımız oluyor. Dergimiz herşeyden önce bir fikir dergisi olarak, içinde bulunduğumuz manevî meselelerin ve güçlüklerin izah ve tahlilini, birçok not, inceleme ve makalede soğuk kanlı bir şekilde, ilim metodu ile ele aldı ve almakta devam edecektir.

Bu yazıda tahlil denemesinde bulunacağımız konu, siyasi rejim buhranımızın uzun vadeli unsurlarından bazıları olacaktır. Muhtelif vesilelerle belirttiğimiz gibi, kısa vadeli olarak görülürse, son yılların sür'atli si-

yası ve içtimai değişmelerinde, muayyen akımların önderliğini yapan liderlerin şahsiyetlerinin rolü, muhakkak ki büyük olmuştur. Bu bakımdan rejimin bugünkü acıklı hale sürüklenmesinde, Demokrat Parti önderlerinin şahsî mes'uliyetini hiç bir zaman küçümsememek lâzımdır. Buna rağmen memleket içindeki içtimai kuvvetlerin, siyasi teşkilât, devlet adamı ve siyasi liderlerin, bu gidişi önliyecek kadar zayıf olmalarını da ayrıca tahlil ve izah etmemiz gerekir.

Bu tahlile fazla umumî ve felsefî bir renk vermemek için biz, doğu ve batı kültürü, içtimai düzeni, zihniyeti gibi kökleri çok derine giden bir teşebbüse kalkmıyacağız. Yalnız Atatürk inkılâbının, siyasi tefekkür, zihniyet ve davranış bakımından arzettiği bazı hususiyetlerine temas ederek, ip uçlarını buralardan çıkarmaya çalışacağız. Yerli ve yabancı birçok mütefekkir ve müşahidin kabul ettikleri gibi, Atatürk inkılâbı dışardan ithal edilen sağcı ve solcu ideolojilerin tesirinden kendini koruyabilmiş, dünya kültür değişmesi tarihi bakımından son derece orijinal, yerli ve müstakil bir fikir ve aksiyon olarak mütalâa edilmektedir. Onun devletçilik, lâiklik, ve inkılâpçılık anlayışında sosyalist, marksist-materyalist düşünce nin tesirini görmeye çalışanlar çok defa bu yöndeki araştırmalarında tatminkâr bir neticeye ulaşamamışlardır. Keza onun milliyetçilik, halkçılık bahsindeki fikirlerini tahlil edenler, O'nu iki dünya harbi arasındaki devrede türemiş, sağcı, muhafazacı, şoven ve saldırgan faşist diktatörlükleriyle mukayeselerinde de tatminkâr bir sonuca varamamışlardır.

Buna mukabil onu, korporatif, totaliter bir içtimai ve siyasi doktrin tesiri altında olan Ziya Gökalp'in savunduğu fikirleri tatbik eden bir aksiyon adamı olarak görenlerin de, tamamen haklı olmadığı kanaatındayız. Onun, Alman militarizmine ve hayat tarzına, ittihatçıların totaliter usullerine karşı cephe almasında, Türk inkılâbının, uzaktan yakından töton hususiyetleri kokan Nazizme benzememesi için gayret sarfedişinde, kendisinin daima liberal batı kültürü taraftarlığı edişinde başka unsurlar aramak gerekir. Meşrutiyet devrinde, Gökalp'e karşı cephe alan

Prens Sabahattin'in içtimai doktrini bugünkü anlamıyla hürriyetçi bir düzen taraftarlığı şeklinde tefsir edilecek olursa, Atatürk ve muhitinin bu fikirlerin de tesiri altında kaldıkları tahmin edilebilir.

Atatürkün esas itibariyle hürriyetçi olan, totaliter siyasi ve içtimai doktrini daima reddeden siyasi görüşlerine rağmen, inkılâp yıllarının tatbikatı başka bir istikamette itiyat ve gelenekler yaratmıştır. Kanaatımızca bugünün bocalamalarını, intibaksızlıklarının bazı sebeplerini, inkılâbın ideolojisindeki ikilik ve vuzuhsuzlukta, inkılâbın hürriyeti temel felsefesine rağmen tatbikatının başka istikamette gelişmesinde aramak yanlış olmaz.

Bunu söylemekle, millî tarihimizin müstesna ve bir defalık inkılâp devresinde tatbik edilen otoriter usulleri, zor kulanmaları tamamen lüzumsuz bulduğumuz ve tenkid ettiğimiz anlaşılmalıdır. İnkılâbımızın, telifciliği topyekûn ortadan kaldıran, her cephede batıyı ve onun kül halinde olan hayat tarzını kabul etmeyi hedef tutan, ani ve sür'atli metodunda yanlış bir taraf görüyoruz. Bil'akis, bir nesil gibi kısa bir devre içinde girişilen, birden ve sür'atli bir içtimai değişikliğin, bize ne kadar mesafe kazandırdığını hadiseler göstermektedir. Bütün dar görüşlü, hedefsiz ve şuursuz tavizcilik politikasına rağmen, Türk inkılâbı prensiplerinin, hiç olmazsa aydın ve tesirli liderler muhitinde (ehemmiyetsiz bazı istisnalar hariç) münakaşa dışı tutulmakta oluşu dikkate değer bir hadisedir.

Bugün inkılâp sonu devresinde karşılaştığımız güçlüklerin mühim bir kısmını, inkılâbın ideolojisinde bulduğumuz bazı salim tohumların geliştirilemeyişinde, bu ana unsurlara daha çok vuzuh verilemeyişinde, nihayet batı hayat tarzı ile, inkılâbın metodlarının yerleştiği gelenekler arasındaki uyumsuzluklarda aramak icabeder. İnkılâp Türk milletine, tıpkı müstakil ve hür bir şahsiyete sahip olabilmek için, çocuğunu sıkı bir terbiye disiplini altında yetiştiren ebeveynin oynadığı sosyal fonksiyonu oynamıştır. Hareket ve davranış kaideleri zorla ve yarı şuursuz olarak kütleye kabul ettirmek, ona müstakbel hayatında işine yarayacak bazı anahtarlar verilmek istenmiştir. Batı cemiyet tarzına, zihniyet ve hayat tarzına karşı bir sevgi ve iştiyak aşılınmış, ilim sevgisi, rasyonel ve dünyevi bir görüş, ferdilere verilecek terbiyenin esası olarak kabul edilmiştir. Bunlar asırlar boyu, uzak doğu ve orta zaman hayatına alışmış bir cemiyetin, yeni bir aleme açılabilmesinde atılmış ilk adımlardır.

Bu ilk adımların kâfi gelmediğini, asıl işin bundan sonra başladığını; son 10-15 yıllık tecrübelerimiz bize isbat etmiş bu-

lunmaktadır. İnkılâbın metodları artık demode olmuştur. Tıpkı, oyun kaidelerini 6-7 yaşına kadar anlamadan tatbik eden çocukların daha sonra bu kaideleri anlayarak, rasyonelleştirerek ve şuurlu bir şekilde münakaşa ederek tatbik ettikleri gibi, Türk inkılâbı da ilk çocukluk devrini aşmıştır. Artık şimdi, daha serbest, daha rasyonel düşünmek, kaidelerimizi anlayarak, gönül rızasıyla tesbit ve tadil ederek hareket etmemiz gereken bir devre başındayız. Bu devrede son derece kesif bir zihni faaliyete hayati ihtiyaç var. Bugün eski nizam içinde, mihaniki bir şekilde yetişmiş bir zümrenin, âme hayatı ve devlet idaresinde kazanmış oldukları gelenek ve itiyatları el'an devam ettirmeye kalkmaları kanaatımızca bir anakronizm'dir.

Bugün bil'akis yapacağımız şey, inkılâbımızın hürriyetçi doktrinine uygun, bir fikir ve düşünce hayatını başlatmak, eğitim, devlet idaresi, beşerî münasebetlerde, ileri batı memleketlerinin demokratik usullerini, içtimai hayatımızın her safhasına, eğreti değil, fakat hazmederek, sindirerek yerleştirebilmektir. Bunun için âme hayatında, devlet idaresinde, basın rejiminde, fikir faaliyeti sahasında hoşgörülük, tolerans ve nazımlı olmayı geliştirmek ilk adım olmalıdır. Aileden başlayarak, okul iş hayatı beşerî münasebetler ve âme idaresinde derece derece kendini gösteren, vesayet usullerine, keyfi ve otoriter müdahale metodlarına karşı sistemli bir mücadele açmak gerekir.

Batı medeniyeti ve hayat tarzının insicamlı bir bütün olduğunu bunun da esasının ilim metodu ile hareket olduğunu hatırlayarak içtimai hayatımızın her safhasına bu zihniyeti yerleştirmeye çalışmalıyız. Bazı yarı münevverlerin, itiyat ve geleneklerinde şark artıklarını tasfiye edemiyen bazı kimselerin "ilim başka, iş adamı olmak başka, yahut ilim başka politika başka" gibi sahte formüllerle kafaları bulandırmalarını önlemeliyiz. Rasyonel düşünme, meseleleri hissi unsurlardan ayırarak, soğuk kanlı ve objektif mütalâa, bunlara ayrı açılardan bakılabilmesine, tartışılmasına tahammül gösterme gibi özellikleri olan hakiki batılı tavır alabilme, memleketin özlediği yeni nizamı bize mal edebilecektir. Hür cemiyetin hayat tarzı ve ideolojisini aksettiren bu zihni tavır yayıldığı nisbette, bugün bizi üzen bir çok meseleler birer birer hal yoluna girecektir.

Bugün zihni faaliyet kısırlığı, manevî temasların azlığı; aydınlarımızı hırçın, egoist yapmakta, onları marazî bir ferdîyetçiliğe doğru sürüklemektedir. Böyle bir muhit içinde, kollektif hareket ve işbirliği için, ruhumuzu ve muhayyilemizi kaplıyan, benliğimizi kavrayan bir manevî lidere hasret çekiyoruz. Sorumluluğu yüklenmesi, inisiyatif alması

gereken kimseler, rantiye zihniyetiyle emin ve risksiz bir hayat tarzını tercih ediyorlar. Muhayyile gücüyle, idealizm şevkiyle kimse ortaya atılıp, "haydi arkadaşlar şu işi başarmalıyız!" parolasıyla ortaya çıkmıyor. İhtimal, işaret bekliyen ilham ve fikir bekliyen, lider özliyen binlerce insan köşelerinde yeis ve ümitsizlik içinde harap olup gidiyor. U-

nutmıyalım ki, batı medeniyeti, uçsuz bucaksız okyanuslar ötesinde, meçhul diyarları aramıya giden insanların temsil ettiği avantür ruhu ile yakından alakalıdır. Batılı insan, sırtına genç yaşta çantasını atıp, Alp'lerin, Himalayaların sarp kayalıklarında meçhul yerler keşfine çıkan, Afrika jungle'larında vahşi hayvanlarla boğuşup yeni bir alem, yeni

bir dünya arıyan insanların temsil ettiği bir tiptir.

Bugün bize lâzım olan, elinde bilgi ve ilim pusulası, gönlünde daima yeni ve ileriye arzulayan, bunun heyecanı ile gözleri parlayan, maceradan korkmayan idealist bir nesildir. Bunu bulabildiğimiz, bunu yetiştirmeye çalışabildiğimiz takdirde istikbalden endişelenmeye mahal yoktur.

Onbeş Günün Notları

Rejm Buhranı Muhalefet Buhranıdır

İktidar, son aylarda muhalefet partileri arasında başlayan işbirliği hareketine karşı, ilk adımda başarılı görünen bir karşı taaruza geçmiş sayılabilir. Muhalefet partileri içinde en kuvvetlisi olan C. Halk Partisinin, artık tarihe intikal ettiğini sandığımız mazisinden, bazı heyecanlı sahneleri yeniden canlandırarak, ortaklar arasına nifak sokmaya çalışıyor. İşbirliği hareketinin başından itibaren en zayıf ve mütereddit ortak sayılan C. Millet Partisine karşı, onun ayrıcı ve infiracı temayülleri teşvik eden psikolojik taarruzlarda bulunuyor. Millet Partisi, faaliyetini fikir ve parlamento çalışmasından çok, halk hatibi seviyesindeki bir kaç liderinin, hicivli hikayeli kahve ve meydan toplantısında yaptığı için, iktidar organları kendilerine daha çok müsamahalı bir muamele gösteriyorlar. Bu suretle karşılarında kalabalık bulan ve esasen yegâne faaliyet tarzları resmî makamların müsamahalı muamelesiyle karşılaşan bu parti ileri gelenleri, son zamanlarda kendilerini anglosaksonların tabiriyle 'saf insanlar cennetinde' hissetmeye başlamış görünüyorlar. Bunlara göre artık "demokratların % 60 ı, C.H.P. lilerin % 20 si, Hürriyet Partililerin pişmanlık duyan yeni mensupları Millet Partisine iltihak etmişlerdir" Bu vaziyette 1958 seçimleri kendileri için çantada keklik gibi emindir. Netice itibariyle işbirliğine hiç lüzum yoktur. 1958 de seçimleri kazanarak, güzide kadroları ile, mitinglerde geliştirdikleri yüksek fikir, plân ve projelerini derhal kendi başlarına tatbik mevkiine koyabileceklerdir.

Diğer taraftan C.H.P. nin lideri ve yakınları müstesna diğer bazı zümreleri, partilerarası işbirliği fikrinin ehemmiyetini ve millî bir dava oluşunu iyice hazmetmiş intibai vermiyorlar. Memleket içinde çok dolaşan liderlerin gittiği yer-

lerde "Memleketin tek ümidi artık C.H.P. nin iş başına gelmesindedir!" tarzında partizan kısa görüşlü sözler sarfederek, partisinin bir millî işbirliğini tahakkuk ettirmek için çalıştığını her nedense unutmuş görünüyor. Teşkilâtın bir kısmı ve kendilerinde büyük cevher ve meziyetler tevahhüm eden merkezden bazı şahsiyetler, tıpkı 1954 de olduğu gibi, tehlikeli hayaller kurarak gelecek seçimlerden emin olduklarını telkine çalışıyorlar.

Bu suretle, siyasi rejimimizin yegâne ümit kaynağı bir proje, dar görüşlü, partizan ve hasis mülâhazalarla yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya bırakılıyor. Bir çokları kâzip bir emniyet hissiyle, "1958 de yalnız kazanabiliriz" kanaatini ileri sürerek, bugünkü şekliyle rejimin katettiği geri mesafenin ne olduğunu unutuyorlar. Geriye gidilebilecek daha ne kadar yol bulunduğundan, adalet, basın ve siyasi parti faaliyetlerine vurulan darbelerden sonra, bizzat siyasi partilerin hayatlarının tehlikede olup olmadığından endişesiz görünüyorlar.

Zannediyoruz ki, bu endişe verici gelişme durdurulabilir. Yapılacak şey: millî işbirliğinin hayatî zaruretine inananlar birleşmeli, işbirliği şartlarını nazari olmaktan çıkarıp müşahhaslaştırmalı, bu işi pamuk ipliğine bağlı olmaktan kurtarmalıdır. İktidarın, dağıtıcı ve aldatıcı taktikleri yakında anlaşılacak, siyasi hürriyetler üzerine yeni bir baskı dalgası geldikçe ve mevcut baskılar tezahürlerini daya iyi gösterdikçe işbirliğinden başka çıkar yol olmadığını, en donkişotlar bile anlayacaklardır. Kapı en son dakikada iltihak edecekler için açık bırakılmalı, fakat işbirliği fikri bir kenara atılmamalıdır.

Son C.H.P. Meclisi tebliği, işbirliği konusu hakkında bir şey zikretmiyerek,

bu meselenin bir müddet kenatda tutulması yolunu tercih ettiği, mücadeleye azimle devam ve haklarından feragat etmeme kararını belirterek, önümüzdeki devrede kendi başına faaliyet yolunda yürüneceği intibai vermektedir.

Bu dergide defalarca belirttiğimiz gibi, bugün içinde bulunduğumuz rejim buhranı, alternatif hükümet demek olan muhalefet zümresinin buhranıdır. Muhalefet, tesanütten uzak, şaşkın, zayıf ve kararsız kaldıkça, daha kötü ihtimallere hazır olmak lâzımdır. Dünyanın her yerinde istibdat ve totaliter idare, muhasımları arasındaki iç çekişme ve birlik noksanı sayesinde kurulabilmiştir. Tehlikeli gidişi durduracak, teker teker mücadelelerini yapan dağınık kuvvetleri birleştirecek, onlara azim, şevk ve cesaret verecek müşterek cephe fikridir. Bunu idrakte sür'at, hakiki devlet adamlığının bir kıstası olacaktır.

Biraz da Hali ve İstikbal Düşünsek

1943 yılında Özalp kazasında bir askeri amirin usulsüz emri ile 32 vatanşahın öldürülmesi hadisesi, son günlerin iç politika olaylarına hakim olan bir mesele haline geldi. Özalp hadisesinde ev'elce yapılan tahkikatın kıfayeti, cezaya çarptırılan mes'ul şahsiyetlerin sorumluluk dereceleri, bu hadisenin cereyan ettiği devrede devlet başkanı bulunan zatın ve alelumum bu gibi ahvalde cumhurbaşkanının sorumluluğu, zaman aşımı gibi, bir çok teknik ve teferruatlı hukuki meselenin mevcut bulunduğu şüphe yoktur. Buna rağmen, normal olarak tahkikatı yapılan ve neticeye bağlanmış olan bu hadisenin, şimdi yeniden bahis konusu edilmesinde, başka noktaların daha önemli olduğunu zannediyoruz.

Açılan meclis tahkikatı neticelenmeden, bazı resmî şahsiyetlerin, eski cumhurbaşkanını itham eder sözler sarfetmeleri, demeçler vermeleri, tarafsız adalet fikrine hürmeti olmıyan totaliter memleketlerdeki usulleri hatırlatması bakımından üzücü olmuştur. Biz 13 sene

sonra, tahmini zor olmayan sebeplerle yeni baştan yapılmasına karar verilen bu tahkikatın, ne netice verirse versin, ne adalet fikrine, ne millî menfaatlara, hele ne de bu günün acil mesele ve ihtiyaçlarına miç bir suretle bir fayda getirmeyeceğine kaniyiz.

Millet ve cemiyet hayatında, zihni ve ruhi faaliyetine zaman akımı içinde devam eden ferdlerinkine benzer bazı özellikler vardır. İnsan ruhu değişen hayat şartları içinde varlığını devam ettirebilmek için, hafızasında bulunan bazı hadiseleri geriye iter ve artık onlarla bir daha meşgul olmaz. Ancak bu sayede, ferdler, aile, okul, iş ve cemiyet hayatında ahenkli bir şekilde faaliyet imkânına sahip olurlar. Yoksa her ferd, babasından işittiği azarı, öğretmeninin ihtarını, arkadaşının hoş olmayan şaka ve hareketlerini, ömrünün sonuna kadar hafızasında birinci plânında tutsaydı, ne ferd hayatı tahammül edilir bir halde olur, ne de cemiyet hayatına imkân kalırdı. İşe aynı kanun ve kaidenin tatbiki sayesinde, birkaç yıl evvel döğüşen milletler, değişen şartlar içinde bir biriyle dost ve müttefik olabilmektedirler.

Yabancı tahrikleri ile cumhuriyetin kurulduğu yıllardan itibaren, vatanın büyük kısmına karşı başkaldırmış bazı vatandaşların hafızasını, bugün hiç lüzum yokken yenibaştan kurcalamak, hangi millî menfaat kaygusuna dayanmaktadır? 13 yıl evvel, mes'ulileri cezaya çarptırılarak, tek parti devrinin diğer sahalardaki, hata, ihmal ve müsamamalarıyla birlikte defteri kapatılan bir hadiseyi bugün yeniden eşelemek, hangi yapıcı gayrete delâlet eder? İhtimali sulh ve ahenk, mazinin herkesi üzen hadiselerini ısrarla tazelemek suretiyle elde edilebilir mi? Kaldığı, bugün el'an yüksek mes'uliyet mevkilerinde bulunan insanların da iştirak ettiği bir devrin, hata ve sevabını eski Cumhur başkanı çekinmeden deruhte edebileceğini beyan etmiş ve nazarlarımızın bu günkü işlere çevrilmesinin daha doğru olacağını söylemiştir. Aksi takdirde tek parti devrinden bugüne gelmiş olabilme şerefi ile buradan mutlak idareye doğru yol almanın utandırıcılığı arasındaki mukayesenin ağırlığını hatırlatmıştır.

Eskiden bu memlekette çok kötü işlerin cereyan ettiğini hep biliyor ve üzülmüyoruz. Bundan sonra yapacağımız şey bunların tekrarrünü önlemektir. Mütemadiyen eskiyi hatırlatmak bugünkü kötülükler hakkı göstermez. Bugün adalet cihazı düne nisbetle, daha tarafsız mı? Memleketin yetiştirdiği güzide insanlar takibata, tehdiye, haksızlık ve hakarete uğruyor mu? Kanun hakimiyeti dünden fazla mı? Halk işinden, hayatından devlet faaliyetlerinden eskiye nisbetle daha memnun mu? biz bunlara bakalım.

Yoksa eskiye rahmet okutacak kadar havsalaya sığmaz işler yaparak, hasil olan memnuniyetsizliği önleyebilme hülya-

yasıyla açılan bu müessif hadise, muhalefet ve iktidardan çok, millî bünye ve siyasî rejim üzerinde tahribat yapmaktadır.

Fuarı Açış Nutku

İzmir Fuarının açılışında Ekonomi ve Ticaret Bakanlarının söyledikleri nutuklar, hasat devresinde hükümetin iktisadî ve ticarî konulardaki düşünce ve tasavvurlarını aksettiren bir gelenek yaratmıştır. Bu nutukları, Maliye bakanlarının bütçe nutuklarına benzetmek yanlış olmaz. Bu yılın ticaret bakanı da, son zamanlarda iktisadî konularda ismi en çok geçen bir şahsiyet olarak, içinde bulunduğumuz iktisadî duruma dair görüşlerini, Fuarı açış nutkunda ifade etmiştir.

Bakan nutkun başında, ziraat, sanayi ve madencilik sahalarındaki faaliyetlere dair bazı umumî mülâhazalarda bulunduktan sonra, sözü, büyük ümitler bağladığı bilinen Millî Korunma Kanunu tatbikatına getirmiştir. Ticarî sahadaki fiat kontrolü sisteminin, sanayi sahasına da teşmil edileceğini bildirmiştir. Ticarî faaliyetin, aelûmum iktisadî faaliyetin, şahsî kâr ve kazanç temini için değil, fakat millet ve memleketle hizmet çin yapılan, sosyal ve yeni bir felsefe ve doktrin ifade eden yeni bir felcefe ve doktrin ifade eden fikirler ileri sürmüştür. Bu şekilde iktisadî faaliyetin hususî mülkiyet, serbest teşebbüs esasına dayanan bir nizamda, kâr ve kazanç motifi ile yürüdüğü yolunda, şimdiye kadar alışmış bulunduğumuz doktrinden tamamen farklı bu görüşü uzun boylu anlatarak, ticareti adeta "hayır" yapma, başkalarına karşı hizmet ve fedakârlıkta bulunma tarzında bir faaliyet olarak tasvir etmiştir. Bu sebeple "Memleketin yüksek ve umumî menfaatleri icabı alınan bir karar, münferid olarak bir tüccarın zararına te... edebilir. Bu takdirde bu tüccarın zarar kararını tadilini istemek değil, kendi durumunu revizyona tâbi

tutması icabeder." şeklinde ifade ettiği bu görüşe dayanan Millî Korunma Kanunu, vekile göre, memlekette meşru ve ahlâkî bir kâr ve kazanç anlayışını getirecektir.

Vekil, Millî korunma kanununca belediyelerin yetkilerine verilep bazı hususlarda, ademi merkezîyet sisteminin bazı aksaklıklar yarattığını, bunun için belediyelerin istihsalle doğrudan doğruya alâkâli fiat tesbiti kararlarının, Bakanca tasdik yoluna gidileceğini haber vermiştir. Fiat tesbiti ve kontrolü sisteminde kulan düâların, maşerî iman ve tesabir çok aksaklıkların meydana geldiğini itiraf ederek, bu hususlarda gereken tadlâtın yapılacağını haber vermiştir. Bakan bu gibi aksaklıkların, umumî ve merkezîyetçi bir fiat tesbiti ve kontrolü sisteminin, tarihin hiç bir devrinde ve coğrafyanın hiç bir mekânında (Sovyet Rusya dahil) mümkün olmadığı iktisadî hakikatini bir tarafa bırakarak, zamanla Millî Korunma sisteminin ıslah edileceğine inanmıştır. Buna mukabil öte yandan, uzun uzun ticarî ve iktisadî sahadaki istikrar lüzumundan bahsetmiştir. Her an değişen şartlara intibak edebilmek, herşeyi merkezden kanun ve kararname ile tanzim edebilmek için, her hafta çıkarılan bir kaç düzine karar ve tebliğle, bu istikrar mülâhazasının kabili telif olup olmadığını izah etmiştir.

"KANUNLA İKTİSAT ZİHNİYETİ"

Fuar nutku, bu dergide daha evvel de belirttiğimiz gibi, enflasyonla mücadelede hükümetin seçtiği yolun isabetsizliğini devamlı bir şekilde teyid eden zihniyeti aksettirmektedir. İktisadî hadiseler ve meseleler karşısında hükümet; iktisadî delil ve mülâhazaları, iktisadî sahadaki tedbirleri bir kenara bırakmış görünmektedir. "Pahalılık ve karaborsa kötüdür. Her kötü iş gibi bunlar da kanun ve ahlâk dışı ilân edilmeli; cezaî müeyyidelerle takip edilmeli!" tarzındaki zihniyet, tarihte bir çok misallerine rastlandığı gibi, başarısızlığa mahkûm olmuştur. İktisadî hadiseleri yaratan iktisadî sebepler ortadan kaldırılmadıkça, bunların tezahürleri ile müca-

Tevfik Fikret'in 41 inci Ölüm Yıldönümü

17 Ağustos büyük şairimiz Tevfik Fikret'in 41 inci ölüm yıldönümü idi. Bu vatanperver şairimizin hatırasını anmak için, onun ölmez mısralarından bazılarını sayfalarımızda sunuyoruz

SABAH OLURSA..

*Evet, sabah olacaktır, saba holur, geceler
Tulu-i haşre kadar sürmez; akibet bu sema,
Bu mai gök size bir gün acır; melâl olma.
Hayata neş'e güneştir, melâl içinde beşer
Çürür bizi mgibi.. Siz, ey feza-ym ferdanın
Küçük güneşleri, artık birer birer uyanın.*

dele beyhudedir. İktisadi faktörler üzerinde durulup ona göre tedbirler alındığı takdirde, bugün "vicdansız, menfaatperest, ahlâksız" gibi tabirlerle tavsif edilen iş adamı, idam, sürgün, hapis, müsadere gibi orta zamanlarda çok sık müracaat edilen şiddetli müeyyidelere hiç lüzum kalmadan, kimsenin gözüne batmayacak derecede düşük ve mutedil bir kâr haddi ile çalışmaya razı olacak; hem kendine hem de cemiyete faydalı bir şekilde faaliyetine devam edecektir.

İktisat tarihi, en tipik misalini, orta zamanlarda faizin haram sayılması ve men edilmesi hadisesinde bulan, bu zihniyetin beyhudeliğini, iktisadi bir hadisenin, ahlâki, siyasi ve dinî yasaklarla ortadan kaldırılamayacağını, insanıyete asırlar önce öğretmiştir.

NUTUKTA İKTİSADİ KONULAR

Fuarı açış nutkunda Ticaret Bakanı hükümetin devalüasyonu düşünmediğini beyan etmiştir. Enflasyon dolayısıyla dış âlemlerle bozulan muvazenenin, umumî bir para ayarlamasıyla değil, kademeli kambyo rayici sistemi adı verilen, prim usulünün diğer sahaların teşmili ile tesisi çarelerine baş vurulacağını ifade etmiştir. Pamuk ihracatına prim verileceği, bir müddettir maden ihracatçılarına tanınan "alakoyma payı" (retention quota) usulünün, ambalaj v.s. gibi malların ihracatçı tarafından mubayası için, diğerlerine de tanınacağını söylemiştir. Bu suretle, daha evvel bu dergide belirttiğimiz ve tahmin ettiğimiz gibi, devalüasyon yoluyla, umumî ve şamil bir kıymet ayarlaması yapılmadığı takdirde, dış ticaretimizdeki kontrol ve müdahalelerin, istikrarsız bir şekilde daima artmaya doğru gideceği görüşü teyid edilmektedir. Bu suretle Para Fonu anlaşmasının, dış ticaret sahalarında işbirliğini aksatan, ticareti kısan ve daraltan usuller olarak kabul ettiği, fiziki ve kalitatif kotrollar sistemi gittikçe artmaktadır.

Bakanın türk parasının dış kıymetinde hangi esasın alınacağı, bunun iç piyasadaki mi yoksa dış döviz piyasasında teşekkül eden rayicinin mi daha doğru bir mesnet olduğu yolundaki beyanlarından, neyi izaha çalıştığı pek iyi anlaşılabilir.

Bundan sonra bakan, son iki buçuk ayda 300 milyonu aşan bir ithal tahsisi yapıldığını müjdelemişse de, bunun nasıl ödeneceğini, ihracat ve diğer kaynaklardan doğan döviz mevcudu durumundaki son gelişmeleri izah etmemiştir. Artık iktisadi işlerdeki resmî beyanlarda, "son beş yıl içinde yapılan milyonları bulan yatırım", "memleketin pek yakında kavuşacağı parlak istikbal" sözleri, adet haline gelen bir iman yenileme ve maneviyatı yükseltme usulü rolünü oynamaktadır. Mamefih, eskiden de müstesna ahvallerde o-

kunan düaların, maşerî ima nve tesanüdü takviyedeki büyük hizmet! hatırlanacak olursa, bugün bir miktar karanlığa saplanmış görünen "kalkınma" ruhu ve faaliyetinin idamesi bakımından bu çeşit sözlerle hitabete son verilmesi faydalı telâkki edilebilir.

Hülâsa İzmir nutku, iktisadi meselelerin iktisadi tedbirlerden çok, kanunî yasaklarla nasihat ve ahlâki öğütlerle tanzim edilmek istendiğini, iktisadi güçlükleri yenmede, maddî tedbirlerden çok inanç ve iman cephesine dayanıldığını yeniden teyid eden bir vesile olmuştur.

Geç Kalan Bir İstifa

Maliye Bakanının istifasını, hükümet sözcüsü gazete bir kaç satırlık bir haberle bildirdi. Diğer gazetelerde de istifanın sebepleri hakkında güvenilir bir haber çıkmadı. Halbuki, günün en mühim konusu olan iktisadi meselelerden birinci derecede sorumlu bir bakanın kabineden ayrılması sebeplerini, amme efkârına açıklamak gerekirdi. Bir demokraside, halk efkârı bir siyasi parti içinde de olsa, hangi şahsın hangi politikaya taraftar olduğunu bilmek ihtiyacındadır. İktisadi ve mali konularda büyük mes'uliyet sırtlanmış olan şahsiyetlerin, bu mes'uliyeti omuzlarından atarken, durumu açıklaması, istifayı hususî bir iş veya parti içi bir mesele şeklinde mütalâa etmemesi gerekirdi. Politik hayatımızda, hiç lüzumu olmayan, fakat buna rağmen bir çok şahsiyetlerin kenîlerini kurtaramadıkları bu gizlilik ve esrar havası, rejimi amme efkârı murakabesinden uzaklaştıran bir amil olmaktadır.

Maliye Bakanının birden istifa ediş hakkında fazla birşey bilinmemekle beraber, bu hadise, iktisadi konularda, hükümetin müstakar ve insicamlı bir politika takip edemeyiş ile yakından ilgili olmalıdır. Maliye Bakanı 29 Aralık 1955 tarihinde bütçe tasarısını komisyona takdim ederken çok dikkate değer bir nutuk

söylemişti. Bu nutuktan hükümetin iktisadi ve mali konularda yepyeni şeyler düşündüğü intibai hasil oluyordu. 15 Ocak 1956 tarihli Forum'da bu nutuk hakkındaki müsbet kanaatlarımızı ifade etmiştik. Ocak ayı sonunda Başbakan da bu nutuktaki esasları tekrarlayan bir resmî demeç vermişti. Bundan sonra Maliye Bakanı 20 şubat 1956 da bütçeyi umumî heyete takdim ederken, ilk demecindeki esasları tamamen bir kenara bırakan adeta eski gidişi hatırlatan, alışılmış bütçe nutuklarından birini okudu. Burdan anlaşılıyordu ki, bakan bazı mülâhazalarla, bir buçuk ay evvel ilân ettiği esasları bir kenara bırakmaya mecbur olmuştu.

İlk nutukda ilân edilen ve geniş bir alâka uyandıran dezenflasyonist tedbirler cümlesinden, kredilerin tahdidi, bütçenin denkleştirilmesi, iktisadi devlet teşekküllerinin finansmanını kontrol, yatırımlarda koordinasyon gibi konular, zamanla ikinci plânda kalarak, haziran başından itibaren bütün dikkat Millî Korunma Kanunu üzerine toplandı. Maliye, iktisadi konuları mali ve iktisadi vasıtalarla halletmeye teşebbüs edecek tedbirler peşinde koşarken Ticaret Bakanlığının şampiyonluğunu yaptığı yeni bir tutum, "Kanunla iktisat" doktrinini benimsedi. Maliyenin ön ayak olduğu pahalı para politikası, enflasyonu önleyecek tedbirler manzumesi içinde mütalâa edilirken, Ticaret Bakanı, bankaları murabahacılıkla itham eden, bir müddet evvel krediler üzerine konulan plâfonun yukarıya kaldırılacağını bildiren demecler verdi.

Bu suretle iktisadi konularda kendini belli eden koordinasyonsuzluk, istikrarsızlık, bakanlıkların selâhiyet ve sorumluluk sahalarının vuzuhsuzluğu gibi âmil-ler, iktisadi konulardan birinci dercede mes'ul bir bakanın istifası ile büsbütün kendini göstermiş oluyordu. Fakat bütün bu haller, Maliye Bakanının 2 aydan az bir zaman içinde verdiği birbirine zıt demeçlerden, daha o zamanlar belli oluyordu. Bakanın o zaman kabineden ayrılmayıp, bu kadar uzun bir devre mes'uliyet mevkiinde devam etmiş bulunması, normal bir demokraside, kabine azalığı ve siyasi mes'uliyetin mutad anlamları ile bağdaştırılması güç bir hadisedir.

MİLLET ŞARKISI

*Çiğnendi, yeter varlığımız cehl ile kahre;
Doğrandı mübarek vatanın bağı sebepsiz.
Birlikte bugün bulmalıyız derdine çare;
Can kardeşi, kan kardeşi, şan kardeşiyiz biz.*

*Millet yoludur, hak yoludur tuttuğumuz yol;
Ey hak, yaşa, ey sevgili millet, yaşa... var ol!*

Tevfik FİKRET

Kıbrıs İşi Son Safhada mı?

EOKA Lideri Albay Grivas, Atina Hükümetiyle tam mutabakat hâlinde olarak Mareşal Sir John Harding'e mütareke teklif etti. Bununla beraber, son haberler, bu teklifin teslim demek olmadığını, ve maksadın sadece, İngiltere Hükümetinin Rum Cemaatiyle ve Yunan Hükümetiyle yeniden müzakereye başlanması için tethişçiliğin durması yolunda ileri sürmüş olduğu şartı yerine getirerek, dünya efkârı umumiyesinde sempati kazanmak ve bir an evvel görüşmelere tekrar başlamak olduğunu açıkça gösteriyor.

Görüşmeler, bittabi, hemen başlamayacaktır. Genel Vali, bu yeni durumdan, mümkün olduğu kadar fazla sayıda tethişçinin silâhlarını bırakması için, ve, rumlar da Başpiskopos Makarios'un sürgünden münasip bir şekilde geri getirilmesi için bir müddet uğraşacaklardır. Ancak, EOKA'nın jesti, bu teferruatın çok üstünde bir şumül taşımaktadır. Gerçekten, bundan böyle, İngiltere Hükümetinin yeni müzakere açmayı reddetmesi için bütün kapılar kapanmıştır; bu Hükümet, herşeyden evvel kendi halk oyu karşısında bizzat kendi beyanlarıyla bağlıdır; dünya halk efkârı da yeni bir gecikmeyi hoş karşılamayacaktır.

Yunan Hükümeti, bununla da yetinmemekte ve, ne olur, ne olmaz mülahazasıyla mücadelesine devam etmek kararında sebatlı görünmektedir; bu itibarla, meseleyi yeniden Birleşmiş Milletler Genel Kurul'una getireceğini ilân etmiştir. İngiltere'nin Birleşmiş Milletler'de yne, yetkisizlik tezini haklı olarak savunacağı muhakkak ise de davanın hâl mecrasına girmiş olduğunu yeniden bazı elle tutulur vakıaları da bu kerre Genel Kurul'a sunmak isteyebileceğini hesaba katmamız lâzımdır. Yunanistan da Genel Kurul'da mümkün olduğu kadar fazla taraftar toplayabilmek için elinden geleni yapmakta, ve bu arada, Süveyş meselesini görüşmek üzere dâvet edildiği Londra Konferansına gitmeyi reddedebilmektedir.

Bütün bunlar, davanın lehimizde geliştiğini gösteren emareler olmaktan çok uzaktır. Bilhassa Amerikan Demokrat Parti Kongresinin açıkça Yunan tezini tutmasından, Cumhuriyetçilerin de esasen daha farklı bir politika tâkip etmemelerinden ziyadesiyle kötümserliğe kapılmış, bir dış siyaset yazısı 21 Ağustos 1956 tarihli "DÜNYA"da şöyle diyor: "Çıplak hakikat şudur ki Kıbrıs meselesi tamamen istikamet değiştirmiştir. Merhaleli, kademeli, ne denilirse denilsin, Yunan görüşlerine uygun bir hâl şekli bulunması ihtimali çok kuvvetlidir. Davanın ortadan kalkmasına memnun olalım. Ancak, bu arada Ada'daki

azınlığın haklarını mahfuz tuturmaya da büyük bir dikkat ve itina gösterilmemesi Esasen bu, Londra ve Atina Hükümetlerinin de ihmal etmemeleri gereken bir vazifedir."

FORUM, 15 Temmuz 1955 tarihli 32. sayısından beri bu noktalara devamlı surette dikkati çekmiştir. Resmî tezimiz hakkındaki düşüncelerimiz de bilinmektedir. Ortaya atmış olduğumuz taksim fikri, bugüne kadar, ne Hükümet, ne de Muhalefet Partilerince -açıkça ve resmen- benimsemediği değildir. Biz, bu tezin, Sayın A. İhsan Barlas'ın derpiş ettiği kötü ihtimali ters yüz edebileceğini sanıyoruz; bu itibarla, bugün için, Sayın yazar kötümser değiliz. Taksim tezinin, hele şu sıralarda tarafımızdan resmen ortaya atılması takdirinde Yunan emellerinin başarıya doğru ilerlemesine set çekmenin mümkün olduğuna inanıyoruz.

Bu mevzuda bize ümit veren bir vakıa, Kıbrıslı aydın türkler arasında da FORUM'un konu hakkındaki görüşlerinin ve bu meyanda taksim fikrinin gittikçe daha ciddi bir şekilde mütalea edilmekte olduğunu bilmemizdir. Fakat şu da var ki, şayet taksim tezi ortaya atılacaksa, bunu yapmak, Kıbrıs Türk Cemaatinden evvel -İktidar veya Muhalefet olarak- Anavatan'a düşer.

Eğitim ve Kültürde Kaybedilen Hedef

Pedagoji Derneğinin İstanbul'da Ağustos başlarında toplanarak 3 gün süren Beşinci Eğitim Kongresi, gazetelerde çıkan haberlerden anlaşıldığına göre, okullardaki öğretim usûllerinden gençlerin yetiştirilme tarzına kadar çeşitli eğitim meselelerini ele almıştır. Gazetelerdeki haberlerin yetersizliği, Kongrenin gerektiği kadar ilgi uyandırmasına imkân vermemiştir. Kongre tutanakları yayınlanmakla aydınlarımız, çok ihmal ettikleri eğitim davası üzerinde daha çok düşünüp tartışmağa teşvik edilmiş olacaktırlar.

Kongrenin gazetelerde en geniş yankı uyandıran konuşması, açılış gününde bir Edebiyat Profesörünün yaptığı "Gençlik ve Edebiyat" konulu konuşma olmuştur. Bildirildiğine göre Profesör, gençlerin Osmanlıca eserleri okuyup bunlardan faydalanmadıklarını, Osmanlı edebiyatını tanıyıp anlamadıklarını söyleyerek okullarda Osmanlıca öğretilmesini ileri sürmüştür.

Kongrede iyi karşılanmamış olsa bile, b u düşünce hâlâ, kendilerini boşlukta hiseden birçok aydınlarımızın ve yarı-aydınlarımızın zihnindedir. Bu düşünce-

nin yersizliğini ve tehlikelerini görebilmek için, zaman zaman, Atatürk Devrimlerinin eğitim ve kültür hayatımızda taşıdığı manâyı hatırlamakta fayda vardır.

Osmanlı edebiyatı, yalnız dili ile değil, düşünce tarzı ve imajları ile de, bizim için artık kapanmış bir devrin edebiyatı sayılır. Osmanlı dilini öğrenmek, yeni yetişen gençlerin, Osmanlı edebiyatını anlamalarına yetmeyecektir. O devrin hayat tarzına ve o hayat tarzının dünya görüşüne dönülmedikçe, Osmanlı edebiyatı okumanın, yeni yetişenler ve yeni Türk edebiyatı üzerinde yapıcı bir etkisi olabileceğine inanmak çok zordur.

Cumhuriyet Devrimleriyle, kültür hayatımızın Osmanlı tarihindeki kökleri kesilmiştir. Böyle köksüz kalmanın, edebiyatımızı ve bütün düşünce hayatımızı bir bocalama devresine düşürmesi çok tabii karşılanmalıdır. Bu bocalama devresini verimli kılmak bizim elimizdedir. Bu devrenin güçlükleriyle savaşırken verilecek en küçük taviz, artık durdurulması imkânsız bir hareketi yavaşlatmaktan, körletip çıkmaza düşürmekten başka sonuç vermiyecektir.

Osmanlı kültürünü, aşağı yukarı yüz yıldır benimsemeğe uğraştığımız Batı uygarlığı ile uzlaştırmaya çalışmanın ne kadar boşuna emek sarfı olduğunu, yüz yıllık bu intikal devresinin ilk yarısındaki denemeler göstermiştir. Böyle denenmiş ve başarısız kalmış bir uzlaştırmaya uğruna sarfedilecek emekle, Batı kültürünü milletçe tanıyıp benimseme teşebbüslerimiz daha çok hızlandırılabilir.

Atatürk, Osmanlı tarihindeki kökleri kesildikten sonra kültür hayatımızı, Anadolu'da doğup gelişmiş daha eski kültür kaynaklarından feyz almağa teşvik etmişti. Böylece Türk milletine, kültür değişimini başarabilmek için en güvenilir ve en kısa yolu göstermiş oluyordu. Çünkü şimdi benimsemeğe çalıştığımız Batı kültürü de bu kaynaklardan feyz almıştı. Bu kaynaklardan feyz almak hususunda Batı milletlerinin zaman bakımından avantajını, Türk milleti, Anadolu topraklarında yaşamının mekân bakımından kendisine sağladığı avantajla karşılayabilirdi.

Cumhuriyet Türkiye'sinin eğitim ve kültür hareketi, Atatürk'ün gösterdiği bu yoldan uzaklaşmakla hedefini kaybetmiştir. Pedagoji Derneğinin Eğitim Kongresi, bu hedef kaybı yüzünden ortaya çıkmış çetin meseleleri teker teker ele alıp ta karamsarlığa, umutsuzluğa düşecek yerde, Atatürk'ün göstermiş olduğu yolu yeniden bulmağa çalışsa idi, çok daha faydalı bir iş yapmış, eğitim ve kültür hayatımızda bugün karşılaşılan çeşitli çetin meseleleri halletmenin tek çaresi üzerinde durmuş olurdu.

İstimlâk Kanunu

Son senelerin en çok şikâyet edilen mevzularından biri de şüphesiz ki istimlâktir. Fakat istimlâki umumî bir arsa politikasından, hattâ iktisat politikasından tecrit ederek mütalâaya imkân yoktur. Plânsız ve enflasyoncu bir iktisadî atmosfer, en ufak bir tahdide tabi olmayan arsa spekülasyonu, istimlâk işlerinin imar ve kalkınmanın manivelâsı olmanın çıkararak adeta bir kösteği haline getirmiştir.

İstimlâk bir memleketin umumî arsa siyasetinin bir cüz'ü olarak mütalâa edilmelidir. Ve itiraf etmek lâzımdır ki şimdiye kadar ne münferit belediyeler ve ne de Devlet, prensipleri malûm bir arsa siyasetine sahip olmamışlardır.

Devlet merkezi olmasını müteakip 1925 de çıkarılan 583 sayılı kanunla, Ankara için bir arsa siyasetine olan ihtiyaç kabul edilmiş bulunuyordu. Fakat bu münferit hareket dahi spekülasyon karşısında gelişmek şöyle dursun gerilemiştir.

Bugün arsa ve toprak meselesini en ideal bir şekilde halleden memleketlerin başında İsrail gelmektedir. Bu memlekette toprakların % 90 u âmmenin kontrolü altındadır. İşte bu topraklar istimlâk çıkmazına saplanmadan hükûmete, mahalli idarelere birçok ziraat, ekonomi ve şehircilik meselelerini kolaylıkla hal imkânını bahşetmektedir. Yahudiler 50 sene kadar evvel kurdukları Yahudi Millî Fonunda toplanan paralarla Filistin'de toprak satın almağa başlamışlardır.

İngilizler İkinci Cihan Harbinin başında, harbi müteakip karşılaşacakları inşa ve imar faaliyetleri için lüzumlu bulunan toprakların en elverişli bir şekilde nasıl temin edileceğini tetkik etmek üzere bir komisyon kurmuşlar ve bu komisyonun raporu (Uthwatt Raporu) bütün dünyada büyük akisler yaratmıştır. Belçikalılar ve Norveçliler de arsa kıymetlerini 1940 fiatlarına göre dondurmuş bulunuyorlar.

Hind Parlâmentosu 1955 yılının Nisan ayında, Anayasa'da yaptığı bir değişiklikle, istimlâk için kanunî değer tesbit edileceğini kabul etmiştir. Buna gerekçe olarak Hind Hükûmetinin girişeceği kalkınma faaliyetleri için lüzumlu bulunan topraklara *değer paha* ödeyecek kadar zengin olmadığı gösterilmektedir.

Toprakların parçalanması, ziraate elverişli toprakların israfı, nüfusun ve sanayiîni dağılışı şehirleşmenin istikameti... doğrudan doğruya veya dolayısıyla toprak siyasetinin ve istimlâkin esaslarını tesbite yarayan unsurlardır.

Memleketimizde en çok şikâyet edilen, istimlâk için ödenen fahiî değerlerdir. Karayolları Limanlar, Hidroelektrik santraller, şehirlerdeki imar fa-

aliyetleri için tahmin ve tasavvurun fevkinde ödenen istimlâk bedelleri çok zaman şikâyeti ve dedikoduyu mucip olmuştur. Serbest bırakıldığı takdirde toprak fiatları İngilizlerin Floating value dedikleri değer dalgaları ile taayyün eder. Meselâ bir semtte arsaların metrekaresi 5-10 liraya satılmakta iken birgün bir arasının metrekaresi 40 liraya satılınca o semtteki bütün arsalar üzerinden bir kıymet dalgası geçmek suretiyle fiatlar hemen 40 lira civarına yükselir. Başka birgün aynı yerde bir arsa, metrekaresi 100 liradan satılacak ve yeni bir fiat dalgası bütünarsaların değerini bu seviyeye yükseltecektir. Ankara'dan buna dair yüzlerle misal göstermek kabildir. Bir tedbir alınmadığı takdirde, sahipleri tarafından kıymetin artması için en ufak bir himmet ve gayret sarfedilmeden, ve yalnız âmmenin sebep olduğu imar faaliyetleri ile fiatlar yükselmeye devam edecektir.

İşte şimdiye kadar şehir ve şehir dışı istimlâklerde bu kıymet dalgaları zaman zaman çok tehlikeli bir şekil almış, kalkınma ve imar hareketlerini adeta başlangıcında boğacak bir seviyeye yükselmiştir. Emlâki istimlâk edilecek kimselerin kapılarını çalarak tekliif edilen fiatı kabul etmemelerini ve kendilerine çok büyük menfaatler temin edeceklerini söyleyen avukatlar ve istimlâk mütehassısları (!) nin türedigi maalesef bir realitedir.

Netice olarak bu günlerde Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesinde müzakere edileceğini öğrendiğimiz İstimlâk Kanununun aşağıdaki hususların tahakkukuna hizmet etmesini temenni etmekteyiz.

1 — İstimlâk memleket ölçüsündeki arsa ve toprak siyasetinin bir cüz'ü ve unsuru sayılmalıdır.

2 — Bir taraftan istimlâkin kolaylıkla yapılması ve ucuza mal edilmesi için tedbirler alınırken, diğer taraftan da istimlâke müracaatı azaltacak şekilde, belediyelere ve ilgili idarelere arsa stoğu yapmalarını sağlayacak malî ve hukukî imkânlar bahşedilmelidir.

3 — Ferdin mülkiyet hakkını korumakla beraber bu hakkın hiç bir zaman âmme menfaatini haleldar etmesine imkân verilmemelidir. İkisinden birini tercih lâzım geldiği zaman âmme menfaati öne alınmalıdır.

4 — Mülkün geri kalan parçasının değerlendirilmesiyle neticelenen istimlâklerde her hangi bir bedelin ödenmemesi mümkün olmalıdır. Almanya'da, İsrail'de toprak sahipleri bazı ahvalde istimlâk edilen bir mülkün yarısını bile karşılıksız terke mecbur tutulmaktadırlar.

5 — Bir muntikanın toptan imarını sağlamak için, belediyelerce istimlâk faaliyetlerine lüzum kalmadan, oradaki emlak sahiplerini şirket teşkiline mecbur etmek mümkün olmalıdır.

6 — *Değer Paha*, emsal vesaire gibi

sun'î tedbirlerle yükseltilmemeli ve ancak halihazır patrimuvamında hasıl olacak eksilmeği karşılamalı ve halihazır istimal kıymetine istinat etmelidir.

7 — Müayyen miktarın üstündeki istimlâk bedellerinin bonolarla ödemesi mümkün olmalıdır.

Rusya, Sendika Hürriyeti Ve Zorla Çalıştırma

İki hafta önce Rusya Milletlerarası Çalışma Konferansında kabul edilmiş bulunan 16 sözleşmeyi tasdik ettiğini Milletlerarası Çalışma Bürosuna bildirmiştir. Bunlar arasında sendika kurma hürriyetine ve Zorla çalıştırmanın yasak edilmesine dair sözleşmeler de bulunmaktadır. Bu son iki sözleşmenin tasdiki üç yıldanberi Milletlerarası Çalışma Konferanslarında Rusya ile Demir Perde gerisi memleketlerin işçi ve işveren delegelerinin hakiki manasında işçi ve işveren meslek teşekküllerince seçilip seçilmedikleri mevzuunda cereyan eden çetin ve zaman zaman Milletlerarası Çalışma Konferansını bir politika forumu yapan münakaşa ve müzakerelere bir cevap mahiyetini taşımaktadır.

Fakat diğer sözleşmeler yanında Sendika hürriyeti ve zorla çalıştırma sözleşmelerinin tasdik gelecek konferanslarda cereyan edecek müzakereler ve münakaşalara daha az çekişmeli bir mahiyet vermeyecektir.

Konuyu biraz yakından inceleyecek olursak Rusya'nın bu iki sözleşmeyi tasdikinin pratik bakımdan üzerinde fazla durulmaya değer bir kıymet tasadığını görmek mümkün olur.

Sendika kurma hak ve hürriyeti demokratik hak ve hürriyetlerin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu dergi hür, bağımsız, icra makamlarının teftiş ve kontrolünden azade sendikalarsız hakiki ve batılı manasında demokrasinin mevcut olamayacağı üzerinde her fırsatta durmuştu. Sendika kurma hak ve hürriyetine ve bu hakkın korunmasına dair olan 87 numaralı Milletlerarası Çalışma sözleşmesi bu manada bir sendike anlayışının ifadesi olup sendika kurma hak ve müriyetinin milletlerarası normlarını tesbit etmektedir. Sözleşme işçi ve işverenlerin önceden bir müsaadeye tabi olmaksızın istedikleri sendikayı kurabileceklerini ve hiçbir kayda tabi olmaksızın arzu ettikleri sendikaya girebileceklerini belirttikten sonra işçi ve işveren sendikalarının iş idarelerinde, faaliyet programlarını yapma ve tesbitte tamamen hür olduklarını ve âmme makamlarının bu hakkı ve bu hakkın icrasını tahdit edecek her türlü müdahalelerden iktinap etmeleri gerektiği prensibini koymaktadır. Sözleşme ayrıca işçi

ve işveren sendikalarının istedikleri milletlerarası teşekküllere üye olmakta serbest olanaklarını ve sendikala-muhafif ve tahdit edini hükümleri ihtiva etmeyecektir.

Tek sendika sistemine dayanan ve fiili-yatta icra makamlarının tam bir kontrol ve murakabasına tabi bulunan bir sendi-ka rejiminin yukarıda belirttiğimiz hürri-yetlerle nasıl bağdaşabileceğini kestirmek gibi kendi toprakları içinde tatbik ettiği gibi kendi toprakları içinde tatbik etmeği güçtür. Binaenaleyh Rusya'nın sendika kurma hak ve hürriyetine dair milletler-arası çalışma sözleşmesini tasdik etmesi yani bu sözleşmenin koymuş olduğu prensipleri olduğu gibi kendi toprakları içinde tatbik etmeği taahhüt etmiş bulunması bizie plâtonik bir tasdikten ibaret kala-iaktır. Zira diktatörlükler hakikî, hür ve bağımsız sendikalarla bağdaşamazlar. On-ları muhafaza etseler bile bu zevahiri kurtarmak içindir.

Mecburi veya zorla çalıştırmaya gelin-ce, bu rejim uzun müddet Sovyet Rusyada hâkim olmuştur. Birleşmiş Milletler ve Milletlerarası Çalışma Bürosunun 1953 yı-nda zorla çalıştırmaya dair yayınlamış oldukları bir rapor Rusyada İkinci Dün-ya Harbinden sonra da bilhassa siyasi mahkûmların zorla çalıştırma rejimine tabi tutulduklarını ortaya koymaktadır. Sovyet Rusya zorla veya mecburi çalış-tırmanın menî hakkındaki Milletlerarası sözleşmeyi tasdik etmekle bu sistemi en kısa bir zamanda kaldırmayı taahhüt et-miş bulunuyor. Fakat mecburi çalıştırma sistemi fikir ve kanaat hürriyetine, insan vakarına ve haklarına yer vermeyen si-yasî rejimlerin tatbikatında kolayca terk olunamaz.

Amerikada Lider Seç mi

Amerikan milleti ağustosun son iki haftasında, önümüzdeki seçimlerde çar-pışacak cumhur başkanı adaylarını arka arkaya seçmiş bulunuyor. Adaylık se-çimlerinde en çok ilgi çeken muhalefet partisinin idi. Cumhuriyetçi Partinin, hem hükümet partisi olması, hem de a-daylarını aynen muhafaza edişi, dikka-in daha çok Şikago'da toplanan Demokrat Parti Kongresine çevrilmesine sebep ol-du.

Demokratlar, yedeklerle beraber 4.500 ü aşan bir delege kütlesi, Kongre-yi seyre ve takibe gelen 20 bin ziyaretçi ve 4.500 basın, radyo ve televizyon mu-habiri ile 135 bin etel odası olan Şikago şehrinde beş günlük bir toplantı yaptılar. Cumhur başkanı ve muavinliğine aday seçiminin, mücadeleli ve çekişme-li geçmesi, ortaya atılan isim ve adayla-rın şahsiyetleri, Kongrenin baştan so-

nuna kadar ilgi ile takip edilmesini te-min etti.

Kongrenin başında, eski Cumhur-başkanı Truman'ın New-York valisi Harriman'ı destekleyerek, 1952 seçimle-rindeki başkan adayı Stevenson'a karşı cephe alması bu toplantıya hareket ve canlılık veren hadiselerden biri oldu. Si-yasî yorumcular, bu hareketi prensip meselesinden ziyade, eski cumhurbaşka-nının Mr. Stevenson'a karşı beslediği hissi bir reaksiyonla izah ettiler. Aday seçimlerinde, Harriman'ın Demokrat Partide inkılâpçı ve radikal islahatçı bir yol tutacağı, Severson'un ise, partinin kuzey ve güney kanatları arasında ziddi-yet yaratmamak için, uzlaştırıcı ve mu-teredil bir yolu savunacağı beklenmekte idi. Bütün Kongre boyunca, partide bir bölünmeye mani olma isteğinin, gelecek seçimlerde de müfrit bir yol tutmuyarak, uzlaşma ve itidalî islahat taraftarlığı-nın hakim olduğu anlaşıldı. Stevenson 741 reye karşı 188 rey elde eden Harri-man'ı kolaylıkla yenerek adaylığı kazan-dı. Aday muavinliğine, Kongreden çok evvel başlıyan seçim mücadelesinde Stevenson karşısına ciddi bir rakip ola-rak çıkan, sonra bundan Stevenson le-hine feragat eden Kefauver seçildi.

Seçimler biter bitmez, gerek Truman gerekse Harriman, muarızlarını hararet-le tebrik ederek, seçimlerde kendilerini kuvvetle destekliyeceklerini beyan etti-ler. Bu kongre, ileri bir demokraside, büyük makamlar işgal edecek devlet adamlarının, seçim ve vazife anlayışı-nı göstermesi bakımından ibret verici sözler ve hareketlere sahne olmuştur. Göze çarpan en önemli özellik, büyük mevkiler işgal ederek şahsî şeref ve prestije sahip olma arzusunun yerini, ol-gun devlet adamlarında, nasıl farklı his ve mülâhazaların almış olduğudur. Bü-tün seçim mücadelesi boyunca, adaylar kendi şahıslarından tecerrüt ederek, an-cak bir fikrin, bir görüş ve temayülün

sembolü olmaları dolayısıyla, isimlerinin âmme hayatında manidar olabileceğini da-ima göstermişlerdir. Sözcülüğünü yaptığı görüş taraftar bulmadığı zaman, anla-yış ve vekarla diğer görüşü temsil eden rakibine iltihak etmeyi bilmişler, de-mokratik bir parti faaliyeti içinde, kar-şılıklı fedakârlıklarla işbirliği ve ahengin devamına yardım etmişlerdir. Kefauver, Truman ve Harriman'ın Stevenson aday seçildikten sonra söyledikleri, millet kar-şısına elele çıkışları bunu çok iyi ifade etmektedir.

ÖRNEK DEVLET ADAMI

1952 yılına kadar ne Amerikada ne de dünyada ismi fazla duyulmamış olan Stevenson, asrımızın demokratik dev-let adamı anlayışı bakımından en dikkate değer şahsiyetlerinden biridir. Bugün 56 yaşında olan cumhur başkanı namzedi, 1952 yılında da Eisenhower karşısında mücadele ederken, Amerikada ve bütün dünyada aydın kütlelerin ruhunu feth-etmiş bir devlet adamıdır. Sonra-dan kitap halinde neşredilen seçim nu-tukları, siyasi hitabetin, fikir ve bilgi dolu, idealist ve aydın devlet adamlığı-nın özelliklerini aksettiren klâsik bir mi-sal olmuştur. Bayağılığa kaçmıyan siyasi hiciv ve nükteler ile geniş seçmen kütle-lerini teshir etmiştir.

Bütün bu vasıflarına rağmen 1952 seçimlerinde Eisenhower'den 6 milyon daha az rey alarak mağlûp olmuştur. Fa-kat bu yenilgisine rağmen, Roosvelt'in demokrat parti için 1936 da aldığı en yük-sek reyden hemen aynı seviyede (27.3 mil-yon) bir seçmeni peşine sürüklemiş, Truman'ın 1952 de aldığından 3.2 milyon daha fazla Partiye rey kazandırmıştır. Halbuki bu seçime istemiyerek, çekinerek giren, Stevenson, kendisinden "daha kuv-vetli, daha akıllı" bir kimsenin aday se-çilmesini rica etmiş ve aynı zamanda devlet adamı için tevazu ve mahviyetin en güzel örneklerini vermişti.

DEVENİN BAŞI

Vaktiyle büyük bir devenin bir başı varmış...
Başsız deve olmaz ya, masal, neyse; bütün gün
Yaz kış, bu beyinsiz, bu çürük baş
Çöl, kır, tepe, dağ taş
Biçareyi beyhude sürükler ve yorarmış...
Biçare ağır gövde ne yapsın, kime külsün?
Bir karga bulup derdini dökmüş, o demiş: — Vah!
Baştan büyük Allah... Başa gelmiş, çekeceksin.
Artık kime dinletmeye gibse,
Kim duysa, işitse,
Yüz vermediğinden, deveyle salın ü sakitt
Bir hendeğe inmiş, başı sokmuş, ve uzanmış,
Birden gelişip: "Haydi — Demiş — Duzaha, murdar!"
Haksizlik eden başları bir gün koparurlar.

Tevfik FIKRET

"Kalbimin endişeli olduğunu, bu adaylığı arzu etmediğini, kendini dürüst bir şekilde tartıp, açık bir vicdanla bunu istemeyeceğimi söylediğim zaman, bu mevkiye az kıymet verdiğimi değil, fakat Amerika Cumhuriyet Başkanlığı makamını bil'âkis çok hürmete lâyık bulduğumu ifade etmek istiyorum." demiştir. Buna rağmen, bütün mevcudiyetiyle 1952 seçimlerine atılmış, fakat ancak 9 eyalette Eisenhower'ı geçebilmiştir. Bu yenilgi sonunda nasıl hissettiğini soranlara, tarihte en çok hürmet ettiği devlet adamı Abraham Lincoln'un şu sözleriyle duyduğunu anlatmak istemiştir: "Karanlıkta ayağını bir yere çarpıp acıtan bir çocuk gibi hissediyordu. Ağlıyamıyacak kadar büyümüş, fakat gülemeyecek kadar da canı yanmıştı."

Stevenson'un 1952 cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki yenilgisi üzerinde tahliller yapanlar, bunda bilhassa Kore Harbinin gidiş tarzı, devlet idaresindeki yolsuzluklar, memurlar arasına komünistlerin sızması şüphesi, hayat pahalılığı gibi meselelerin Truman idaresini gözden düşürüp, Stevenson'un şansına tesir ettiği neticesine varmışlardır. En mühim amil olarak, Eisenhower'ın bütün milletçe tanınmış bir şahsiyet oluşu kabul edilmektedir. Bazılarının iddia ettiği gibi, Stevenson 1952 de bütün seçim kampanyasında yüksek fikri meseleler üzerinde durarak, keskin zekâsıyla Amerikan halkının muhakemesine hitap eden mücadele tarzıyla, rey kaybetmemiş bil'âkis çok kazanmıştır.

Stevenson 1952'denberi çok tecrübe kazanmıştır. Altı ay süren bir dünya turu yaparak, Amerika'nın liderlik yaptığı bir alemde, insanların, devletlerin, meselelerini ve düşüncelerini daha yakından anlamaya çalışmıştır. Kongrede demokratların hakimiyetini sağlayan ara seçimlerinde muhtelif yerlerde senatörler ve temsilciler için 80 kadar nutuk söylemiştir. 1952 seçimlerinde yapılan masraflar yüzünden parti bütçesinde hasıl olan açığı kapamak için, para toplanan resmi yemeklerde konuşarak 800 bin dolar toplanmasına yardım etmiştir. Bu-

HALÜK'un VEDAİ

*Kuruyor ah, pek yazık- Şu derin
Serha böğründe belki bir hain
Baltanın, bir gazaplı yıldırımın
Zehridir... Söyle, ey çınar, bağrın
Hangi odlarla yandı? Hangi siyah
Kurt içinden kemirdi? Hasta, tebah
Seni kim şimdi bağlayıp saracak?
Kim şifalar verip de kurtaracak?
Şu dönen kargalar başında senin,
Söyle bunlar mıdır zehirliyenin?
Söyle ey muztarip vatan, bildir;
Çektiğin hangi kanlı seyyiedir?..*

Tevfik FİKRET

tün konuşmalarında, dinliyenlerin muhayyilesini kamçılayan, ilham ve güven veren, fikir ve ideal cephesi üzerinde durmayı gelenek edinmiştir. Stevenson, modern zamanlarda, "kütle demokrasisi" adı verilen, devlet işlerinde fikir ve kalitenin hakimiyetine son veren alt tabaka hakimiyeti endişesinin yersizliğini, verdiği misallerle isbat eden müstesna bir devlet adamıdır. Modern ve ileri bir demokraside, kütle ve aydın arasında irtibatın nasıl kurulması gerektiğini öğrenmek için, Stevenson'un siyasi hayatı öğretici bir misal olacaktır.

Londra Konferansı Ve Süveys

Londra Konferansı ümidin üstünde mutedil bir hava içersinde başladı ve bitti. Mısır, pek tabii, iştiraki reddetti. Yunanistan ise, Süveys Kanalıyla zerre kadar ilgili olmayan sebeplerden dolayı Konferansa gelmedi. Buna mukabil, iştiraki şüpheli gözükken Sovyetler Birliği, Hindistan, Seylân ve Endonezya Konferansa katıldılar; ve tutumları da tamamen menfi bir baltalama şeklinde olmadı.

Beklenebileceği gibi neticede iki ayrı görüş ortaya çıktı. Kanaatimizce, asıl önemli olan husus, değiştirilen Dulles Projesiyle Mennon Plânı arasındaki farklardan ziyade, bu iki tezin birleştiği noktalardır. Gerçekten, Mr. Dulles'in, sonradan Türkiye, Pâkistan, İran ve Habeşistan'ın müşterek teklifleriyle tâdile uğrayan projesi, Mr. Mennon plânının derpiş ettiği bütün hususları ihtiva ediyor. Birincinin ikinciden ayrıldığı nokta, fazla olarak ihtiva ettiği hükümlerden başka birşey değil.

Filhakika, Hint Plânı şu hususları muhteviidir:

- 1 — Mısır'ın hâkimiyet haklarının teyidi ve devletleştirilmenin tanınması;
- 2 — Süveys Kanalı'nın Mısır ülkesinin bir parçası olduğu vakiasıyla Kanalı'nın önemli bir milletlerarası rolü olduğu vakiasının teyidi;
- 3 — Kanaldan seyitüseferin her Devlet için 1888 Andlaşması hükümleri daîresinde serbest olduğu hususunun teyidi;
- 4 — Geçit resimleri için hakkaniyete uygun tarifeler tesbiti;
- 5 — Kanalı'nın modern denizciliğin teknik icablarına uygun bir şekilde devamlı olarak bakıma tâbi tutulması;
- 6 — Kanaldan istifade eden Devletlerin menfaatlerinin teyidi;
- 7 — Kanalı'nın yeni Mısır Şirketi tarafından idaresi; ancak sadece istişarî yetkileri haliz ve Kanaldan istifade eden Devletlerin temsilcilerinden müte-

şekil yardımcı bir Konseyin kurulması ve bu organın Birleşmiş Milletler Teşkilâtına muayyen fasılalarla rapor vermesi.

Görülüyor ki Hint Plânı ilk altı noktada değiştirilen Amerikan Projesinden ayrılmamaktadır. Bu nokta çok önemlidir; zira, Konferansta Mennon Plânını benimseyerek azınlıkta kalan Sovyet Rusya, Hindistan, Endonezya ve Seylân'ın dahi Başkan Nâsır'ın her hareketini ve her niyetini tasvip etmediklerini göstermektedir. Gerçekten, Mennon Plânı, (tıpkı muaddel amerikan plânı gibi, Mısır'a geçit resimlerinden münasip bir pay ayrılmasını kabûl ederken), bu resimlerin münhasıran Mısır tarafından keyfi bir şekilde değiştirilebileceğini de reddetmektedir 1888 Andlaşması prensiplerinin teyidi ise, aynı Devletlerin, İsrail bandralı veya bu memlekete giden gemilere Mısır tarafından tatbik edilmekte olan hukuka aykırı muameleyi zimmen tasvip etmediklerini ifade eder.

Her iki proje, Kanal için Milletlerarası bir organ kurulması hususunda da birleşmektedir. Ayrılık noktası, bu teşekkülün yetkilerindedir. Batılılar, Mısır'ın da dahil olacağı milletlerarası bir organın bizzat kanalı işletme, bakım ve kontrolünü üzerine almasını istiyorlar. Batılılar, ayrıca Kanalı'nın idaresi ve geçit resimlerinin tesbitiyle ilgili olarak beynelmilel teşekkül ile Mısır arasında çıkabilecek ihtilâfların hâlli için bir hakem komisyonunun teşkilini, ve, 1888 Andlaşmasının ve Mısır'la yapılacak yeni anlaşmanın ihlâli hâlinde Birleşmiş Milletler Andlaşmasına uygun olarak tatbik edilecek müeyyidelerin tesbitini istemektedirler. Bu ihtilâflı nokta hakkında kesin bir kanaat ileri sürmek güçtür. Kanaatimizce, Konferansta bütün Devletlerin üzerinde mutabık kalmış oldukları hususlar o kadar önemlidir ki Kahire Diktatörünün şu veya bu maksatla Kanalla ilgili olarak keyfi tasarruflarda bulunabilmesi ihtimali artık bir hayli azalmıştır; zira; aksi takdirde, Mısır, kendisine müzahir Devletlerin desteğini de kaybedebilir. Buna mukabil, Batılılardan, tekliflerinin bu noktada hemen şimdi gerilemelerini istemek de, Nâsır'ın bugüne kadar hiç de itimat telkin etmemesi dolayısıyla, pek zordur. Bu mesele, Mısır'la yapılacak müzakereler esnasında itimat havasının teessüs derecesine bağlı olarak inkişaf etmektedir. Bu itimat havasının teşekkül edebilmesi için de, hem batılıların, hem Mısır'ın aşırı tedbirlerden sakınmaları zârudur. Bu itibarla, ne Kanala Şirketinin personeline işi terketme emrini vermesini, ne de nihayet, istiyen personel işini terkedebileceğine göre- Mısır'ın, işini terkedecek yabancı personelin tabiiyetini taşıdığı Devletin gemilerinin Kanal-

dan en son geçirileceğini ilân etmesini iyi karşılamak mümkün değildir.

Nihayet şunu da belirtelim ki Batı teklifinin, Kanal Şirketine verilecek tazminata dair hükümler ihtiva etmesine lüzum yoktu. Nâsır'ın Şirket'i devletleştirme tarzı hukuk prensiplerine aykırıdır; Şirket'e münasip bir tazminat verilmesi de lâzımdır. Ancak, bu nokta sadece, Şirket mâmeleki üzerinde devletler hukuku gereğince talep hakkı olabilecek Devletleri, yani kendileri veya tebaaları Şirket'in hisse senetlerine sahip olan Devletleri ilgilendirir; ve bu mevzu-daki müzakereler Mısır'la sadece bu Devletler arasında cereyan etmelidir.

Konferansta Türk Delegasyonunun hareket tarzını, önemli bir nokta hariç, memnuniyetle karşılıyoruz. Büyükelçi Birgi, Mısır hakkında lüzumsuz bir şiddete kendisini kaptırmamış ve Amerikan Projesinin tâdilinde müsbet bir rol oynamıştır. Bu hareket hattının, romantizme kapılmayan bazı Irak, Lübnan ve Libya çevrelerinde müsait karşılandığı

görülmektedir. Bu konuda, METO Konseyinin son Tarhan toplantısından beri kaydettiğimiz ilerleme -henüz kâfi olmamakla beraber- yine de müsbet bir adım sayılmalıdır. Londra Konferansındaki Delegasyonumuzun kullandığı üslubun, Arap memleketleriyle münasebetlerimizde bundan böyle devamlı bir temayülün başlangıcı olduğunu ümit etmek istiyoruz.

Delegasyonumuzun hareket tarzında tenkit edilebilecek tek nokta, Süveyş Kanalı'nın, diğer beynelmilel su yollarından farklı, nev'i şahsına münhasır mahiyetini gereken kuvvetle belirtmemiş olmasıdır. Bu husus bizim için çok mühimdir. Muaddel Amerikan Projesine iştirakle bu konudaki ana doktrinimizden ayrılmış gibi oluyoruz. Bu ayrılışın istisnai ve muvakkit sebeplerden ileri geldiğinin ve ana doktrinimizi de-ğiştirmediklerinin bilhassa belirtilmesi pek faydeli olurdu. Unutmayalım ki Sovyet Rusya, Kanal için, istişarf de olsa milletlerarası bir teşekkül kurulmasını

kabûl etmiştir. Oysa ki böyle bir teşekkül Montreux rejiminde mevcut değildir; ve Türkiye tarafından kat'iyen kabul edilemez. Bu bakımdan, Delegasyonumuzun, Batı teklifine iştirakimizin Boğazlar bakımından emsâl teşkil edemeyeceğini zimmen, fakat kat'iyetle anlatan ifâdelerde bulunması yersiz olmaz, buna mukabil, her türlü ihtimali karşılamak noktasından ancak faydeli olabilirdi. Aynı görüş tarzı da-iresinde şunu da ilâve edelim ki Delegasyonumuz, Batı projesine, bir tâdil teklifi veya bir ihtirazi kayıtla, Kanalı idare ve kontrolünü sağlayacak milletlerarası organ hakkındaki hükümlerin Tarafların rızasıyla tâdil edilebilmesi fırsatını verecek bir konferansın muayyen bir müddet sonra toplanmasına dair bir hüküm konulmasına da çalışabilirdi. Mamafih, bu hususlar önümüzdeki diplomatik temaslar esnasında da açıkça tasrih edilebilir ve edilmelidir.

İncelemeler

TOTALİTERLİK

Yazan: A. F. P. TAYLOR

Her çağın kendisine has düşünce alışkanlıkları, yaygın efsanesi vardır. Biz bunları, iyi entellektüel âdabın bir parçası haline gelinceye kadar, incelemeksizin benimser ve gittikçe artan bir inançla tekrarlarız. Yemeğini kaşık ve çatala yemiyen, yahut şarabı şisesinden içen bir adam karşısında hayrete düşeriz. Bunun gibi, hürriyetin, ferdin kendi gidişini tâyin hakkı demek olan ve durmadan savunmaya çağrıldığımız, hürriyetin, Batı hayat tarzının tarihi bir parçası olduğundan şüphe eden biri çıkarsa, onun karşısında da derhal hayrete düşeriz.

Böyle şüphe eden biri olmayı göze alıyorum. Gerçi ben hürriyete bütün öteki politika davalarının üstünde bir değer veririm, ama gene de Batı dünyasında hürriyetin daima akıntıya kürek çekmek kabilinden hadiseler cerayanına karşı savaştan bir fikir olduğunu iddia etmekten çekinmiyeceğim. Hadiseler cereyanı dediğim şeyle, bir zamanlar Kralar adına, şimdi daha amansız olarak halk adına yüzyıllar boyunca Devlete verilen yalnız daha büyük kudretleri değil, fakat aynı zamanda daha büyük hakları kast ediyorum.

Kanatımca, eski çağlar bakımından bu noktanın genişçe açıklanmasına ihtiyaç yoktur. Tarihte ilk politika teorici olan Eflatun'un sözlerini iktibas etmek pek de haklı bir iş olmaz, çünkü Nazilerin Almanya'da tatbik ettikleri totaliter doktrinlerin hemen tümünü icat edip genişleten Eflatundur. Hatta onda bu gün Sovyet Rusya'da gördüğümüz "Sosyal şuurlu" müzik yazar müzisyenlerin ilk fikrini de bulabiliriz.

Eflâtunu, daha sonra ele alacağım Rousseau ile Marks gibi eksantirik sayabilirsiniz; fakat Roma İmparatorluğunun tatbikattaki çalışma tarzını görmememizle gelemesiniz. Roma Hukuçuları mülkiyet konusunda, fertlerin birbirleri ile olan münasebetlerinde yüksek birer kanun sistemi vücuda getirdiler.

Devlet konusuna gelince bir tek cevaplar vardı: O her şey idi, fert ise hiç bir şey. İmparatorluk hâkimleri hatâ "tehlikeli fikirleri"nin özel suçunu bile ilk bulanlardı. Bu suçun cezası ölümdü, bazan suçlunun bütün çocukları ile birlikte maruz kaldığı bir ölüm. Hitler ile etrafındaki gangster takımının çok kere Bizans mahkemesi ile mukayese edilmiş

olmaları boşuna değildir. Gerçekten Hitler ve takımını bir çok fikirlerimizin kaynağı sayılan eski Roma'nın tam bir yankısı saymak haksızlık olmaz.

Hıristiyanlığın yayılması ile ferdin durumunda bir düzelme olduğu kanaati garip bir aldanmadır. Bir zamanlar ezilen, sürülen hıristiyanlar iktidara geçmez ezen, süren insanlar oldular: tanrısal Caesar Despot, kilisenin kâhni olmakla, daha az değil fakat daha fazla tanrılaştırılmıştır. Kilise ile Devlet, Papa ile İmparator arasındaki mücadeleye fert yahut hatta dinî hürriyet için değildi. Kilise, sivil iktidarı kendi zulüm gayelerine hizmet ettirmek için savaşmıştır. Fikir ayrılığı içinde olan fert (unutmamak gerekki fert haklarını savunan herkes ayrılıkçısıdır) sadece bir suçlu sayılmakla kalmadı. Kilise ona hayat hakkı tanımaz. onu yoketmek için sivil iktidarı vazifeye davet ederdi.

Güney Fransa'da Albigenianlar aleyhine açılan mukaddes cihad, Hitlerin yahudileri boğazlamaları kadar vahşice işlenmiş yok etme hareketiydi. Kaldı ki, bu ezilen ve sürülen mutezillerin iktidarı ele geçirdikten sonra kendilerine zulm edenlerden daha çok tolerans sahibi oldukları da iddia edilemez. Buna bir misal olarak, Calvin'in Cenevre'de, bü-

Birkaç sayıdır incelemeler kısmında yayınladığımız, hür cemiyet düzeni üzerindeki tercüme incelemeler, Atlantik Paktının kurulduğu sırada tanınmış İngiliz mütefekkirlerinin, batı kültürü ve hayat tarzı üzerinde radyoda verdiği konferanslardan alınmıştır. Bu konferanslar, "Batı Geleneği" (Western Tradition) adı altında bir sempozyum halinde 1950 yılında yayınlanmıştır.

tün totaliter devletlerin örnek aldıkları bir model meydana getirmiş olmasını gösterebiliriz. Gerçekten, Calvin, Papa'nın hiç bir zaman başaramadığı bir işi halletmişti. Sivil ve dini hayatı tek bir otorite altında birleştirmek. Böylece Batı medeniyetimizin ilk manolitik (tek) partisi sayılabilecek, "Azizler İdaresi" altında düşünce ve hareketlerin yönlendirilmesi sağlanmış demektir. Tolerans, ona olan derin ve köklü bir inançtan doğarak gelmemiştir; onun asıl menşei Avrupalı param parça etmek yolunda didişen totaliter hükümdarlara karşı halk yığınlarının duyduğu yığınlık, bıkkınlık ve usançtır.

Ama gene de, sivil düşüncenin hâkim olması halka büyük bir fayda sağlamamıştır. Gerçi Renaissance ferdî yükseltmişti; fakat bu fert alelade bir kimse değil, müstesna insandı. Yalnız müstesna fertler ahlâki kayıtlardan azade sayılıyordu. Totaliter idarelerin hepsinde, iş başında bulunan küçük bir gurup kendisini bütün öteki insanların tâbi oldukları dar inanç ve davranış çerçevelerinin üstünde ve ötesinde görmüşlerdi. Nietzsche'nin sözleriyle onlar iyiliğin ve kötülüğün ötesindedirler. Bu adamlar Renaissance düşüncesinin elite'idir. Üstelik, Renaissance'nin kendisini kilise sansürüne karşı savunacak bir doktrine ihtiyacı vardı; bu doktrin krallara tanrısal haklar tanıyan, onları yeryüzünde tanrının mümessilleri sayan bir fikirdi. Tanrısal imtiyazı olan Kral elbette yanlış düşmez, sınırsız ve mutlak bir iteata hak kazanırdı. Bu doktrin meşruiyet fikri, başka bir sözle Kralın soyu-sopu ile pek az bir alıp-vereceği vardır. İngiliz filozofu Hobbes, herhangi yerleşmiş bir iktidarın tanrısal olduğunu iddia ettiği zaman bu doktrini sadece mantıkî sonucuna ulaştırmış oluyordu.

On sekizinci yüzyılda doktrinler bir daha altüst oldu. Renaissance Tanrısal kiliseyi kontrol altına almak için Kralara tanrısal haklar tanıdı. Rousseau ise tanrısal hakları halka tanımakla kralların haklarını ellerinden aldı. "Kamu oyu" zamanımız tarihini yoğurmada her doktrinden daha çok rol oynayan Rousseau'nun büyük nazariyesi idi. Onca "Kamu oyu daima haklıdır ve halk yararına işler" Gene Rousseau "Kamu oyunun en büyüğü en çok haklıdır" diyor, arkasından, "Halkın sesi gerçekte hakkın sesidir." Rousseau Kamu oyu derken çoğunluğun fikrini kastetmiyor; bu Rousseau'yu yanlış götürürdü. Onun anladığı Kamu oyu, halk eğer menfaatını bilseydi isteyeceği şeydi; daha doğrusu Rousseau'nun halk için en iyi gördüğü şeydir. Bu Fransız inkılabı ile pratiğe konan bir söz oyunudur. 1789 dan 1792 ye kadar birbirini kovalayan her seçimde gittikçe halktan daha azı oy kullandı. Halkın seçime iştirak nisbeti düştüğü kadar Kamu oyunundan medet umuluyordu. Kamu oyu'nun, sözcüsü Robespierre kendini fazilet idaresi kurmaya ver-

mişti; kullandığı metod ise TERÖR'dü, inkılâp mahkemesi ile giyotin başhca silahlardı.

Fransız inkılabı sonra gelen inkılabların hepsine örneklik etmiştir: insanlar demokrasi üzerinde ne kadar çok söz ederlerse, tatbikatta ona o derece az saygı gösterirler. Bundan bir asır önce Amerika'ya dair yazan Tocneville, "demokrasinin bu yeni şeklini" şöyle belirtiyor: "Amerikalılara göre Cumhuriyet çoğunluk idaresi değil, fakat kendilerini çoğunluğun partizanı sayan işgüzarların idaresidir... Günümüze gelinceye dek despotluğun, ne şekil altında belirlirse beirsin, menfur bir şey olduğu sanılmıyordu. Halk adına kullanılmak bahanesi ile meşru tiranlık, mukaddes adaletsizlik gibi şeylerin olabileceği günümüzde keşfedilen yeniliklerdir."

Tocqueville sadece "Avrupa demagoglarını" tel'in etmekle kalmıyordu. O zaman demokrasinin bir modeli sayılan Amerika'ya dair yazan Tocqueville, "dekin: "Amerika'da olduğu kadar gerçek kafa özgürlüğü ile tartışma hürriyetinin az olduğu başka bir memleket bilmiyorum... Amerika'da bu gün büyük yazarlar yoksa, bunun izahı şu vakalarda gizlidir: Fikir hürriyeti olmaksızın edebî deha olamaz. Amerika'da ise fikir hürriyeti yoktur."

Demokrasi iyi işlediği zamanlar bile yeknesaklığa kayma, azınlığa tahamül etmeme temayülünü gösterir; kaldığı ekseriya iyi yürümez. Rousseau'nun zamanından beri, kendilerine demokrat denenlerin büyük meselesi iktidarı ele geçirmek olmuştur. Bu, halkın büyük çoğunluğunun kendilerine demokrat adı veren ve halkın öz partisi olduklarını iddia edenlere oy vermek istememesine rağmen böyledir. Bu mesele kendisini 1848 inkılabında tam bir güçle ortaya koymuştur. İnkılablar, hele Fransa'daki inkılablar, umumî seçim hakkı adına yapılmıştır. Fakat büyük inkılâpçı Blangui, halkın seçim hakkını iyi kullanacak seviyeye gelmesine, daha doğrusu Blangui'ya oy vermeğe razı olunca-ya kadar, seçimlerin bekletilmesini istemiştir. Kendisine, bu bekletilmenin ne kadar süreceği sorulduğunda, şu

cevabı vermişti, "belki bir kaç ay veya yıl", belki de hiç bir zaman, diye insanın ekliyeceği geliyor. Ama gene de, Kamu oyunun gerçek sesi olduğunu ileri sürmek bir fert için yetmiyordu; o bir şey için konuştuğunu da iddia etmeliydi. Bu problemi Mark çözdü: O herşeyden önce Proleterya idaresinin (gerçi nüfusun bir azınlığı idise de asıl demokrasi olduğunu haykırdı; sonra da bu proleteryanın kendisi olduğunu iddia etti. Komünist manifestosunda demokrasiyle ilgili tek cümle şudur: "İnkılâpta ilk adım proleteryanı idare edici bir sınıf mevkiine çıkarmak, Demokrasiyi kurmaktır. Ne varki Marks, Proleteryanın yönetme kabiliyetine dair kendini hayale kaptırmamıştır. Bu eşekler, bu sünepeler, bu aptallar.. İşte onun proleteryanı verdiği sıfatlar! Aslında Proleterya Marks ve Engels diktatoryası için sadece güzel bir isimdi. Meselenin başka bir çözümünü de Proleterya adına değil, Millet adına, halk adına konuşmaktır. Bu da 1848 inkılabının bir buluşudur. 1848 yetmelerinden beri, devrin bir Avusturya Bakanı kendisine daha sakın konuşmasını rica edince, "Ben Millet adına konuşuyorum" diye bağırmıştır. Hitler ile günümüzün Doğu Avrupa'daki "yeni demokrasileri"nin son derece muhterem bir geçmişleri vardır: Her ikisi de Rousseau'nun icat ettiği Kamu oyunun ayrı ayrı şekillerini temsil etmektedirler. Gerçekten, Avrupa tarihinde değişmeyen tek vaka ferdin, alelade insanın, daima bir kenara itilmesi, daima, onun adına idare ettiklerini iddia edenler tarafından istismar edilmiş olmasıdır. Ha, bakın değişmeyen bir şey daha var: Alelade insan durmadan yakınımış, şikâyetçi olmuş; iktidarı elinde tutanlara, politikacılara, halk komiserlerine karşı daima asık bir surat, küskün bir mukavemet göstermiştir. İşte bu mânâda, yalnız bu mânâda, hürriyet Batı geleneğimizin bir parçasıdır.

Çeviren: C. Y.

N Ö T

Totaliterlik konusunda A. F. P. Taylor'un görüşlerine cevap teşkil etmek üzere yazılmış bir yazının tercümesi FORUM'un gelecek sayısında çıkacaktır.

DOKSAN BEŞE DOĞRU

*Hâlâ taraffiyet, hasebbiyyet, nesebiyyet,
Hâlâ "Bu senindir bu benim" kısmeti cari;
Hâlâ gazap altında hakikatla hamiiyyet..
Hep dünkü terennüm, sayıdan, saygıdan ari;
Son nağmesi yalnız: Yaşamın sevgili millet!
Millet yaşamaz hakka tahassürle soluyken
Sussun diye vicdanına yumrukla rinerse;
Millet yaşamaz meclisi müstahkar olurken
İğfal ile, tehdit ile titrer ve sinerse?
Millet yaşamaz maş,eri millet boğulurken*

Tevfik FİKRET

İşsizlik, İş ve İşçi Bulma Kurumu

Dr. Cahit TALAS

"Bir sınaî sistem herkese çalışma imkânı sağlamaya, kabule şayan bir hayat seviyesi temin için yeter miktarda mal imal edip tevziye muktedir olmadığı takdirde, demokrasinin sağladığı hürriyet himayeden mahrum kalmış olur."

Roosevelt

"Tam çalıştırmanın sağlama mesuliyeti Devlete tevcih edildiği zaman nihai olarak ortaya su çıkmaktadır ki, Devletin mevcudiyeti vatandaşlar içindir, - bütün vatandaşlar için - yalnız Beveridge

Hiç şüphesiz son haftaların sosyal politika hadiseleri bakımından üzerinde en fazla durulmaya değer olanı bir kısım sanayide ve hususle memleketimizin en ehemmiyetli ve en çok işçi çalıştıran mensucat sanayiinde belirlenmiş olan işsizliktir. Forum geçen sayısında işsizliğin fert ve toplum üzerinde hasıl edeceği ekonomik ve sosyal neticelere ilgililerin dikkat nazarlarını çekmeğe çalışmıştı.

Bugün genel olarak işsizliğin doğuşu üç ana sebebe irca olunmaktadır. Bunlar, a) sınaî mamullerin kronik veya periyodik taleplerindeki kifayetsizlik, b) talebin fena idaresi, c) iş piyasasının fena organizasyonudur.

Birinci sebep sınaî sektördeki işsizliğin ana sebebidir. Sınaî mamullere karşı kâfi derecede talebin idamesi işsizlikle mücadelenin ilk hedeflerinden biridir. Mevcut talep yeter hacimde olduğu halde talebin fena idaresi ve istikametlendirilmesi işsizliğin seviyesi üzerinde müessir olur. İşsizliğe karşı mücadelede muvaffakiyetin üçüncü şartı iş pazarının kontrolü ve organizasyondur. Binaenaleyh bir memlekette işsizlik ve işsizlikle mücadele bahis konusu olduğu zaman bu üç ana sebep üzerinde durmak lâzım gelecektir.

Biz bu yazımızda İş ve İşçi Bulma Kurumu Danışma Kurulunun toplanmak üzere bulunduğu şu günlerde son noktaya, yani iş pazarının teşkilâtlandırılması konusu üzerinde memleketimiz bakımından kısaca durmak istiyoruz. Konuyu evvelâ mevzuat bakımından inceleyelim :

I. — 1946 yılında kurulmuş bulunan Çalışma Bakanlığı, kendi organik kanunu gereğince, «...tam çalıştırma» nın sağlanması ile de görevlidir. Memleketin iktisadî bünyesine, iktisat, maliye, bütçe, para, yatırım ve millî gelirin dağılışı

politikasına sıkı bir şekilde bağlı bulunan tam çalıştırmanın sağlanması davasının Çalışma Bakanlığının kuruluş kanununun içinde plâtonik bir deyişten ibaret kaldığına işaret ederek İş Kanutesbit edilen vazifelerine intikal edelim. Bu kanuna göre İş ve İşçi Bulma Kurumu, «...her türlü ekonomik işletmelerle serbest sanat ve hizmet mahiyetinde olan diğer bütün işler hakkında malûmat toplamak, iş arz ve talebini intizama bağlamak... muhtelif sanat ve zümrelere mensup işverenlerle işçileri gösteren cetvelleri neşir ve ilân etmek... kalifiye işçi yetiştirilmesi için gerekli tedbirler üzerinde faaliyette bulunmak...» vazifelerini ifa ile mükelleftir.

1949 yılında B. M. Meclisi tarafından tasdik edilen, binaenaleyh millî bir kanun mahiyetini iktisap eden İş ve İşçi Bulma Servisi kurulması hakkındaki 88 sayılı milletlerarası çalışma sözleşmesi, «İş ve İşçi Bulma Servisinin esas görevi, icap ettiği takdirde ilgili diğer âmme teşekkülleri ve hususî teşekküllerle işbirliği yaparak tam çalıştırmanın sağlanmasına ve idamesine, müstahsil kaynakların geliştirilmesine ve bunlardan istifade edilmesine matuf millî bir programın ayrılmaz bir parçası olarak, iş piyasasını mümkün mertebe en iyi bir şekilde teşkilâtlandırmayı gerçekleştirmek olmalıdır.» prensibini koyduktan sonra diğerleri arasında şu hususları da belirtmektedir. İş ve İşçi Bulma Servisleri «icap ederse, diğer makamlarla işverenler ve işçi sendikaları ile işbirliği yaparak, gerek bütün memleketteki, gerek muhtelif sanayi, meslek ve bölgelerdeki iş piyasası durumu hakkında mevcut bütün malûmatı toplayıp tahli letmek ve bu malûmatı, sistemli olarak ve süratle ilgili âmme makamaları ile işveren ve işçi teşekküllerinin emrine hazır bulundurmak...; lüzumu halinde, müsait bir çalıştırma durumunun sağlanmasına matuf sosyal ve ekonomik plânların hazırlanmasında diğer âmme teşekküllerine ve hususî teşekküllere yardım etmek» vazifesini de göreceklerdir.

1950 yılında memleketimizce işsizlik hakkındaki 2 numaralı milletlerarası Çalışma sözleşmesinin tasdiki ile de «...üç ayı geçmemesi gereken, mümkün mertebe kısa fasıllarla, işsizliğe karşı savaşa hususunda alınmış ve alınacak tedbirlere dair her türlü bilgiler dahil, işsizliğe müteallik olarak elde mevcut bütün malûmat, istatistik, vesaireyi Milletlerarası Çalışma Bürosuna göndermek» taahhüt olunmuştur.

II. — Görülüyor ki mevzuat Çalışma Bakanlığında ve hususile İş ve İşçi

Bulma Kurumuna geniş vazifeler tahmil etmiştir. Fakat bu vazifelerin tatbikatında gerektiği gibi yerine getirildiğini kabul etmek güçtür.

Bir müddettenberi, memleketimizde ziraî sektördeki bünyevî işsizliğin yanında sınaî sektörde de muhtelif sebeplerden ötürü, her halde endişe verici bir vüsat iktisap etmeye başlayan bir işsizlik kendini göstermiştir. Fakat mesele ne hükümet, ve sendikalar ne de umumî efkâr için vuzuha kavuşmuş değildir. Bu vuzuh olmadığı için alınması mümkün tedbirler de isabetle tayin ve tesbit olunamaz.

Gerçekten bir kısım sanayide baş göstermiş bulunan işsizlik hangi sebeplere irca olunabilir? Millî Korunma Kanununun toptancılara tanımış olduğu kâr haddi siparişlere müessir olarak istihsalın yavaşlatılmasını ve binnetice çalıştırma hacminin daralmasını mı mücip olmuştur? Bazı kredi tahditleri, yahut spekülâtif gayelerle tesis edilmiş olması mümkün stokları eritmek arzusu, yahut ham madde fıkdanı mı işsizliğin artmasına müessir olmuştur? Bu sebepler kümulâtif olarak harekete mi geçmiştir? Bütün bu ve buna mümasil konular hakkında kimsenin elinde sarıh bilgiler ve istatistikler mevcut değildir.

Yukarıda İş ve İşçi Bulma Kurumu ile ilgili mevzuatın koymuş olduğu bazı ana prensipleri yan yana sıralarken maksadımız memleketimiz için oldukça yeni ve ehemmiyeti henüz ne hükümetler ne de umumî efkâr tarafından yeteri kadar anlaşılmamış olan bir müessesenin çalışmalarına vermesi lâzım gelen istikameti ortaya koymaktır. Şüphesiz hiç kimse yekûn fiilî talebin gayri kâfi olduğu, fena istikamete yönelmiş bulunduğu yahut tamamen yabancı olduğu iktisadî tedbirlerin neticelerinin vücut verdiği işsizlikle İş ve İşçi Bulma Servisinin mücadele etmesini isteyemez. İş ve İşçi Bulma Servislerinin esas vazifeleri çalıştırma hacminin seyri ve imkânlarını takip ederek hükümete uygun göreceği tedbirleri tavsiye etmek, iş arz ve talebini iki taraf için de en iyi şartlar dahilinde karşılaştırmak, işgücünün seyyaliyetini sağlayacak tedbirleri almak ve nihayet çalıştırma durumu hakkında sahih fikirler edinmeye imkân verecek işsizlik istatistikleri hazırlayıp neşretmektir.

İş ve İşçi Bulma Kurumunun çalışmalarına bu noktalardan göz atarsak neticenin tatminkâr olduğunu söylemeğe imkân yoktur.

Gerçekten İş ve İşçi Bulma Kurumu şimdiye kadarki çalışmalarında mem-

leketin umumî ve bölge çalıştırma durumunu, bunun seyrini, azalıp çoğalma temayüllerini etüd etmemiş, böyle oldukça kompleks bir işi başaracak şekilde teşkilatlanmamıştır. Bunun tabii bir neticesi olarak memleketteki işsizliğin seyri ve genişliği hakkında ne kendisi malûmat sahibi olabilmiş ne de hükümete bu mevzuda gerekli bilgiyi verebilmiştir. Binaenaleyh İş ve İşçi Bulma Kurumu faaliyetini evvelâ bu istikamete yöneltmeli, her ekonomik ve sosyal tedbirin çalıştırma hacmi üzerinde husule getireceği tepkileri ölçmeğe, arayıp bulmaya çalışmalıdır. Bu çalışma işsizliğe karşı alınması mümkün tedbirleri tesbit ve tayine imkân verir.

İş arz ve talebinin bir taraftan işçi diğer taraftan işveren için en iyi şartlar dahilinde karşılaştırılması keyfiyeti ve işgücünün seyyaliyetini sağlamak ta geniş ölçüde yukarıdaki meselenin halline bağlıdır. Zira ancak çalıştırma durumu sahih olarak bilindiği takdirde iş arzı ve talebinin müsait şartlar içinde karşılaşmalarının imkânları hazırlanabilir ve işgücünün seyyaliyetini artıracak tedbirlerin alınması mümkün olur. İşsiz işçi meçhulden hareket ederek yer değiştirmez.

İşsizlik istatistiklerine gelince, İş ve

İşçi Bulma Kurumu bu mevzuda henüz gerektiği gibi teşkilatlanmamıştır. Zaman zaman iş için müracaat edenlerle işe yerleştirilenleri tesbit etmek, yerleştirmeleri sektör ve cinsiyet itibarile ayırmak esasında büyük bir kıymet ifade etmez. Bahsettiğimiz konulara ait rakamlar Kurumun ancak plâsman faaliyetini gösterebilir. Her hangi bir zaman içinde memlekette mevcut hakiki işsizlerin miktarını, sektör ve sanayi kollarını, yaş ve cinsiyetlerini belirtecek hakiki işsizlik istatistikleri henüz derlenememektedir. Şüphesiz işsizlik sigortasının mevcut olmadığı bir memlekette işsizlik istatistiklerinin hazırlanmasının güçlüğünü kabul etmek lâzımdır. Fakat bu güçlüğü de iktiham etmek gerekir. Zira işsizlik sigortasının ihdası, ancak memleketteki işsizliğin vüsati hakkında bilgiye sahip olduğu takdirde çok daha kolay ve ikna edici olur. Hiçbir hükümet ve umumî efkâr işsizlik muayyen bir yüzdeyi aştığı takdirde bu felâkete maruz kalmış olanların derdeleri ile alâkalanmamazlık edemez. Zira işsizliğin neticeleri fert için olduğu kadar cemiyet için de yıkıcıdır. Çünkü cemiyet bakımından işsizliğin ifade ettiği bir mana da müstahsil kaynakların israfıdır.

İşsizlik istatistikleri, memleket içinde adil ve müessir bir sosyal politikanın ehemmiyetini kavrayamamış muhtilleri de uyandırmaya hizmet edebilir.

Bu yazıyı, toplanmak üzere bulunan İş ve İşçi Bulma Kurumu Danışma Kurulundan kısaca bahsederek bitirmek istiyoruz.

Bu kurul teşekkül tarzı ve selâhiyetleri itibarile bugün faydalı olmaktan uzak kalmıştır. On yıllık tecrübe bu işi göstermiştir. Teşekkül tarzı Kurula kendisine sunulacak meseleleri bilgi ve vakkıfla incelemek imkânını vermemektedir. İş ve İşçi Bulma Servislerine işkâmet vermek, onların meselelerini çözülmesine yardım etmek her şeyden önce bir ihtisas işidir. Eğer bu gibi kâruullar kendilerine sunulan meseleleri nüfuzlarını isbat edemez, faydalı, makul ve bilgiye dayanan telkinlerde ve raporberlikte bulunamazlarsa otoritelerini kaybederler ve zevahir kurtulsun, bunların hüümü yerine getirilsin diye topluma çağırılırlar.

Faydalı olması istenmekte ise İş ve İşçi Bulma Kurumu Danışma Kurulunun teşekkül tarzı değiştirilmeli, üniversitelerle işbirliği yapılmalı ve Kurulunun selâhiyetleri takviye olunmalıdır.

Müellif Gibi Görünmeye Yarayan Çeşitli Hareket Tarzları

Dr. Muammer AKSAY

"Eski zamanda intihalci, kelime kopye etmekte idi. Fikir mahsullerinin korunmasına dair mevzuat gelişidenberi, böyle hareketler artık ortadan kalkmış değildir. Ancak bu cüretkârane hareket, yapılan herhangi neviden - değişiklikler sayesinde saklanmaya çalışılmaktadır" (Dernburg s. 78).

Başkasına ait bir eseri tercüme eden veya sair suretle işleyen bir şahıs, eserinin sadece bir işlenmeden ibaret olduğunu belli etmek isterse, son derece kolay ve normal bir yol mevcuttur: Hem eserin işlenme mahiyetini ve hem de asıl (=orijinal) eser müellifini, *kapakta belirtmek*. İşleyici böyle yapıyarak, kapakta yalnız kendi adını kaydetmişse, bilerek veya bilmeyerek işlenme mahiyetinin saklanması sebebiyet vermiş, yani kendisini müellif gibi göstermiş demektir. Telif hukukunu ihlâl eden bu hareket tarzı üzerinde, geçen yazımızda durmuştuk. Bu makalemizde ise, işlenmenin kapağında, sadece işleyen şahsın adının kaydedilmesi suretile, onun müellif gibi gösterilmesi keyfiyetinin, diğer

hareket tarzları ile nasıl takviye edildiğini göstermeğe çalışacağız:

I. Asıl eser müellifinin ve işlenme mahiyetinin, önsözde bile belirtilmeyip, bu hususta, elâstiki kelimeler kullanılması:

Kanuna aykırı olarak işlenmenin kapağında sadece işleyicinin adının zikredilmesine rağmen, önsözde açıkça, "bu eser falan şahsın filân eserinin sadece bir işlenmesinden ibarettir" veya "bize ait olan fikir mesâî, eserin aslının tercümesine şu ve şu paragrafın eklenmesinden; umumiyetle şu mahiyetteki hiyetteki bazı ilâvelerden; ve şu istikametteki adaptasyon amelîyesinden ibarettir", denirse, mesele, biraz olsun tevile müsait bir mahiyet arzedebilir. Bu takdirde, kastın ve binnetice intihalini mevcut olmadığı, sadece *bilgisizlikten* dolayı hukuka aykırı bazı hareketlerde bulunulduğu iddia olunabilir. Lâkin çok kere, orijinal eser müellifinin adının önsözde bile zikredilişi, asla *lüzumlu açıklığa sahip bulunmamaktadır*: "İşlenme" den veya "tercüme yapılmış özensiz eklerden ve küçük değişiklikler"

den bahsedilmiyerek, asıl eser ve onun müellifinin adı, her manaya çekilmesi mümkün, "esas ittihaz etmek", "benimsenmek", "dayanmak" ve saire gibi estetik ve gayri hukukî bazı kelimeler kullanılmak suretile zikredilmektedir. Bu gibi ibarelerin kullanılmış olması, "asıl eser müellifini ve tâbi eserin işlenme mahiyetini belirtme mükellefiyeti" bakımından aslâ kâfi değildir. Manası her kesce ancak bir istikamette anlaşılabilir. *kesin ve teknik tâbirler* varken, bu hukukî terimlerden kaçınarak, her okuyanın kendisine göre ayrı bir mana verebileceği, hududu belirsiz bir takım elâstik ve gayri hukukî kelimelerin kullanılması, şüphesiz ki, "müellifin kim olduğunu belirtmek" gayesine matuf olamaz!

Falan eser "esas ittihaz olunmuştur", "eserimizin temelini teşkil etmiştir", "benimsenmiştir", falan esere "dayanılmıştır" gibi ifadeleri okuyan her şahıs, bunlardan normal olarak çıkaracağı hüküm, şu yolda olacaktır: "Bu Türk yazarı, muhtelif eserlerin tetkiki neticesinde ulaştığı kendi şahsî görüş ve kanaatlerini, yine kendine has cümle ve formlarla"

lerle ifade ederek orijinal (=müstakil) bir eser vücuda getirmiştir; önsözde *ziker edilen* ecnebi müellifin eserinden ise, diğer eserlerden daha fazla olarak *fa-ydalanılmıştır*. Ancak bu faydalanma, Türkçe eserin, *tâbi bir eser durumuna düşmesini gerektirecek ölçüde vuku bulmamıştır*. Aksi halde, bu durum, daha kapaktaki kayıtla belirtilir, hiç değilse önsözde açıkça ifade edilirdi" (1).

Bu hususta bir noktayı bilhassa aydınlatmak isteriz: Eğer bir Türk "ilim adamı" (!), tercüme ettiği bir kitaba, küçük ilâveler yaptıktan ve pek önemsiz bazı noktaları değiştirdikten sonra, kitabı kendi telif eseri imiş gibi neşrederken, "asıl müellifin adını, *hiçbir suretle ve hiçbir yerde zikretmeyecek olursa*", bu hareketi, tehlikeli bir "cesaret" teşkil eder. Zira, yabancı ilim adamlarının yayınlarını takip eden bir okuyucunun, türkçe kitaptaki *sadece bir kaç cümleyi*, daha önce nerede okuduğunu hatırlaması, türkçe eserin hakiki mahiyetinin (intihalin) anlaşılması için kâfi gelecektir.

Buna karşılık, "Türk ilim adamı" (!) nın adı ile yayınlanan aynı mahiyette bir eserde, asıl eserin ve müellifin adı *herhangi bir suretle zikredilivermiş* ve böylece iki eser arasındaki münasebete *sarih olmayan bir surette* dokunulmuş olursa (2); türkçe eserin, sadece bir kopye olduğu hakikatinin *meydana çıkmaması* için, gereken *emniyet tedbiri* alınmış demektir.

Farzedelim ki, Y, X in eserini türkçe'ye çevirmiş ve buna meselâ % 1-2 nisbetinde cüz'i ilâveler yaptıktan ve me-haz kanununun madde numaraları yerine Türk kanununun madde numaralarını koyduktan sonra, kapağa sadece kendisinin adını kaydetmiş olmakla beraber, X in eseri ile olan münasebete, önsözde "esas ittihaz edilmiştir" vesaire gibi umumî ve elâstikî kelimelerle temas etmiştir. İşte bu durumda, mezkûr elâstikî sözleri okuyanlar, sadece, işleyiciyi, "müellif" ve işlenmeyi, "orijinal bir eser" sanmakla kalmıyacaklardır; aynı zamanda, bu sözler yüzünden, Y nin eserindeki bir çok cümlelerin X in eserinden aynen aktarıldığının tespit edilmesi dahi, türkçe eserin bir işlenme veya intihal mahsulü olduğunun meydana çıkması için kâfi gelebilecektir.

Başka kelimelerle söylersek: işlenmenin önsözünde, orijinal eserin, böyle *umumî ve müphem kelimelerle zikredilmesi*, neticede, Y nin adı altında yayınlanan eserin, işlenme mahiyetini *meydana koymaya* (=tebarüz ettirmeğe) değil, bunu *saklamaya* yani hakiki durumun tespit edilmesini *güçleştirmeye* yaramaktadır. Zira bu sayede, Y nin kitabındaki değil bir kaç, hatta bir kaç yüz cümlelerin bile, X in kitabında mevcut olduğunu tespit eden bir şahsın dahi, derhal "intihaldir" hükmüne varamaması sağlanmış olacaktır: Bu geniş ölçüdeki nakilleri fark eden bir şahıs bile, ön-

sözdeki "esas ittihaz etme", "dayanma", "benimseme" gibi tâbirleri hatırlıyarak, şöyle bir mülâhazada bulunacaktır: "Tespit ettiğim nakiller, işaret edilmek istenilen '*geniş mikeyasta faydalanma*' nın bir nişanesi olmalıdır. Lâkin bu yüzlerce cümleye mukabil, *ihtimal* diğer yüzlerce hatta binlerce cümle de, doğrudan doğruya Y nin fikir mahsulünü teşkil etmektedir. Nihayet kitap bir bütün halinde göz önünde bulundurulunca, Y nin orijinal bir eseri sayılması lâzım gelecektir. Esasen kapaktaki isim de, buna delildir." Tasvir ettiğimiz şartlar altında normal olan bu gibi mülâhazalar ise, intihalin ortaya çıkmasına mâni olacaktır.

Hülâsa, önsözdeki, "esas ittihaz edilmiştir" ve buna benzer umumî ve elâstikî sözler muvacehesinde, Y nin eserinin (müstakil bir fikir mahsulü olmayıp) ikinci elden (=tâbi) bir eser olduğunu tespit edebilmek için, X in eseri ile Y nin eserini yani kopyeyi) sahife ve sahife, cümle ve cümle kontrol etmek icabedecektir. Ancak bu imkân ve sabıra sahip olan ve böyle bir inceleme için yüzlerce saatini tahsis edebilen şahıslardır ki, Y nin eserinin mahiyetini ortaya çıkarabilirler.

Bu husustaki sözlerimizi bitirmeden önce, tatbikattaki çok garip tezahürlere işaret etmek isteriz:

Bazan işleyici, teknik ve kesin tâbirler kullanmak suretile "işlenme mahiyetini tebarüz" ettirecek yerde, tam aksine, *vaktile kullandığı nisbeten sarih tâbirleri dahi bertaraf ederek*, her manaya gelebilen umumî ve elâstikî sözleri tercih etmek yoluna gitmektedir: Meselâ X in kitabının işlenmesinden ibaret olan türkçe kitabın kapağında -hukuka aykırı olarak- sadece Y nin adı bulunmakla beraber; hiç değilse ön sözde "X in . . . namındaki kitabı ADAPTASYON suretile hukukumuzaya uydurulmuştur" denilmek suretile, X in kitabı ile olan münasebete, teknik sayılabilecek bir tâbirle işaret edilmişti (3). De-

mek oluyor ki, Y, kapaktaki kanuna aykırı durumu, önsözdeki bu tâbirle -bir dereceye kadar- gidermek istemişti. Ancak, bir kaç sene sonra yayınladığı aynı mahiyetteki diğer bir kitabın önsözünde, "adaptasyon": tâbirini kullanılmıyarak, X in eserini "esas tutmak" tan, "adapte edilen kısımlardaki sistemin aynen X in sistemi oluşu" ndan ve bu kısımdaki "hükümlerin böyle derli toplu mazbut ve ahenkli prensiplere ircaı şerefının asıl ona ait olması" (4) ndan bahsetmektedir. Görülüyor ki, Y, daha sonra yayınladığı kitapta, artık *teknik tâbirden* (adaptasyon tâbirinden) faydalanmamakta, bunun yerine *kaypak* kelimeleri tercih etmektedir. Başka kelimelerle söylersek: Başlangıçta, önsözde, nisbeten açık olarak belirtilen (5) "işlenme mahiyeti", sonradan yanlış anlayışlara ziyadesiyle müsait bir surette ifade edilmek istenmiştir.

Nihayet Y, daha sonra yayınladığı üçüncü bir kitapta, gerek "adaptasyon" gerek "adapte edilen kısımlar" tâbirlerini tamamen atarak, ne manaya geldiği kestirilemiyen "dayanmak" tabirini tercih etmiştir (6).

Aradan birkaç sene daha geçtikten sonra, birinci kitabın ikinci basımı yayınlanırken (7) bu basımın önsözünde, "adaptasyon" kelimesi artık kullanılmadığı gibi, "*birinci basımın önsözü*" başlığı altında nakledilen birinci basımın önsözünde dahi -emsaline tesadüf edilmeyen bir hareket olarak *değiştirme yapılmıştır*. Yani birinci basımın önsözünün bütün cümleleri aynen nakledilmiş, fakat X in kitabının, "adaptasyon suretile hukukumuzaya uydurulduğundan" bahseden cümleye gelince, bu tâbirler yerine "esas ittihaz olunmak" kelimesi ikame edilmiştir.

Görülüyor ki, Y nin eserlerinin önsözündeki tâbir ve ifadeler, "işlenme mahiyetini" *tebarüz ettirmek* istikametinde değil, bilâkis *aksi istikamette* değiştirilerek, işlenme mahiyetinin *da-ima biraz daha fark edilmez* bir hale konulması sağlanmıştır.

HAN-I YAĞMA

*Bu sofracık — efendiler ki intikama muntazır
Huzurunuzda titriyor — şu milletin hayatıdır;
Şu milletin ki muzdarip, şu milletin ki muntazır!
Fakat sakın çekinmeyin, yiyin, yutun hapır hapır...
Yiyin efendiler yiyin; b uhan-ı iştiha sizin;
Doyunca, tiksirinca, patlayıncaya kadar yiyin!
Efendiler pek açtınız, bu çehrenizde bellidir,
Yiyin, yemezseniz bugün, yarın kalır mı, kim bilir?
Şu nad-i niam, bakın kudumunuzla müftehir!
Bu hakkıdır gazanızın, evet, o hak da elde bir...
Yiyin, efendiler yiyin; bu han-ı zi safa sizin;
Doyunca, tiksirinca, patlayıncaya kadar yiyin!*

Tevfik FİKRET

II. İşleyiciyi müellif gibi gösteren diğer hareket tarzları

Yukarda tasvir ettiğimiz surette hareket ederek kendilerini müellif gibi gösteren işleyiciler, elbette ki diğer bir sıra hareket tarzı ile, bu yolda yaratılan zehabı desteklemeğe çalışacaklardır. Bu hususta, aşağıdaki yollardan faydalandığına şahit olmaktadır:

1. İşleyiciden, müellif olarak bahsedilmesi

İşlenmenin sonunda veya arka kapağında, işleyiciye ait diğer eserlerin listesi kaydedilirken, işleyiciden "müellif" tabiri ile bahsedilmesi "bu şahsın, listenin bağlı bulunduğu eserin d a h i m ü e l l i f i olduğu" zehabını yaratmak veya takviye etmekten başka bir gayeye matuf olamaz. Meselâ X e ait bir eseri tercüme ederek, ona bazı ilâveler yaptıktan sonra, kendi adı ile yayımlayan Y adlı bir işleyicinin, bu kitabın arkasına eklediği "Y nin diğer eserleri" başlığını taşıyan liste içinde, kendisinin telif bir eserini zikrederken, bu eser "m ü e l l i f i n doktora tezidir" veya "... adlı mecmuada çıkan ... adlı makale, m ü e l l i f e aittir" gibi ibareler kullandığını tasavvur ediniz. Böyle bir ifade, şüphesiz ki, "listenin kendisine e k l i b u l u n d u ğ u kitap, listenin sahibi olan Y nin t e l i f e seridir" manasına gelir. Türkçe bakımından, buna başka bir mana vermeğe imkân yoktur. Eğer Y, kendisini "listenin merbut bulunduğu kitabın müellifi" gibi göstermek istemeseydi, "falan kitap m ü e l l i f i n tezidir" veya "falan makale m ü e l l i f tarafından yazılmıştır" demez, sadece "... Y nin tezidir" veya "... Y tarafından yazılmıştır" derdi.

İşleyicinin, eserlerinin listesini verirken, kendisini müellif gibi göstermesinin başka bir misâli de, diğer tercüme eserleri bilhassa tebarüz ettirdiği halde, bazı işlenmeleri yalnız kendi adı ile kaydetmesidir. Y, başka şahıslardan yaptığı tercümeleri, listede, meselâ "Z nin... adlı eserinin almancaдан yapılmış tercümesidir" ve saire şeklinde belirttikten sonra, (Bu tercümeler gibi yine bir işlenme mahiyetinde olan) diğer 5-6 kitabı, yalnız kendi ismi altında sıralıyacak olursa; herkesin bundan çıkaracağı manâ, bu sonuncu kitapların, Y nin telif eserlerini teşkil ettiği yolunda olacaktır.

2. Yapılan atıflarda veya önsözlerde, işlenmenin telif eser gibi zikredilmesi.

a) Bizzat işleyicinin, 'işlenme' den telif bir eser gibi bahsetmesi, veya buna, telif bir eser gibi kendi adıyla atıf bulunması.

Kapağa yalnız kendi adını koyan işleyici, bazen önsözde bunun işlenme mahiyetini tebarüz ettirmek şöyle dursun, bilâkis "kitabım", "eserim" gibi

tâbirler kullanarak, eseri müstakilen kendisine mal etmektedir. Keza işlenme mahiyetinde bir kaç tane eseri mevcut ise, bunların birinde diğerine atıfta bulunurken, meselâ "Miras Hukuku adlı kitabımız", "(Türk Medenî Hukuku) nam kitabımız", "Bak: Y, Türk Medenî Hukuku parag. 6", "Bak Y, Türk Borçlar Hukuku parag. 11" gibi tâbirler kullanılmaktadır ki; bunun manası, şüphesiz ki, türkçe eserin müstakil (=orijinal) bir eser teşkil ettiğidir. Bu zehap uyandırılmak istenmiyorsa, atıfların, "Miras Hukuku adlı işlenmemiz", "Türk Medenî Hukuku adlı işlenmemiz" veya "X-Y, Medenî Hukuk parag. 6", "X-Y, Borçlar Hukuku parag. 11" suretinde yapılması gerekir.

b) Başka şahısların işleyiciyi müellif gibi göstermesi karşısında, işleyicinin hakikati belirtmemesi.

X in eserinin bir işlenmesinden ibaret olan ve fakat kapağında sadece Y nin adını taşıyan kitaba, diğer Türk müellifleri kendi yazılarında atıfta bulunurken, ve keza bu kitap bibliyografyalarda (meselâ Türk Hukuk Kroniğünde) takdim, ve nihayet mesleki mecmualarda (meselâ Adalet Dergisinde) tahlil ve tenkit edilirken, sadece Y nin eseri olarak zikredilmekte ve X in adı hiçbir suretle kaydedilmemektedir. Bu durum karşısında, Y nin, sebebiyet vermiş bulunduğu hatayı tamir etmesi, yani herhangi bir yazı ile, sözü geçen eserin müellifinin X ve kendinin ise sadece bir işleyici olduğunu açıkça belirtmesi lâzımdır.

3. İşlenmenin içinde, asıl müelliften veya orijinal eserden bahsedilirken, onların bu sıfatlarını belirtmek.

İşlenmenin kapağında hakikî müellifin adını kaydetmiyen ve önsözde de kitabın işlenme mahiyetini açıkça belirtmeyen işleyiciler, bazen çok kere daha ileri gitmektedirler: "Asıl eser müellifinin daha önce neşrettiği diğer bir kitapta veya bizzat "Türkçe işlenmesi" yapılmakta olan eserin daha önceki basımlarında, temsil ettiği görüşler" bu işlenmede zikredilirken, öyle bir ifade kullanılır ki; bu sözlerden, türkçe kitapla, sözü geçen yabancı müellif veya onun kitabı arasında hiçbir bağ bulunmadığı neticesi çıkarılmak mecburiyetindedir. İşlenmenin kapağına sadece kendi adını koyan Y nin, bununla da yetinmiyerek, X in daha önce neşredilmiş başka bir kitabındaki eski görüşünü naklederken -bizzat X in işaret ettiği - bu fikir değiştirmesine dair notu, aşağıdaki surette "düzelttiğini"(!) tasavvur ediniz: X, orijinal eserde, eski görüşle ilgili izahatına şu dip notunu eklemiştir: "... şerhimde sahife ..., numara ... da, hâkim olan görüşü temsil etmiştim". X in kitabının bir işlenmesinden ibaret olan Y nin eserinde, yukarıki sözlerin şu suretle kaydedilmesi gerekirdi: "bu kitabın aslını yazan X, Miras Hukuku şerhinde, o zaman hâkim

olan görüşü temsil etmişti; fakat şimdi yukarıya naklettiğimiz görüşü müdafaa etmektedir". İşte Y, vücuda getirdiği işlenmede, yukarıdaki notu böyle nakledecek yerde, "X, Kommentar, sahife ..., Nr... de, o zaman galip sayılan görüş tarzına tevfikân, aynı fikri müdafaa etmişti, halbuki bugün BİZİM FİKRİMİZDEDİR" diyecek olursa, bu sözleri okuyan her şahıs normal olarak şöyle düşünür: "Demek ki, içinde bu dip notunun yazılı bulunduğu türkçe kitap, X e ait bir eserin işlenmesi değilmiş. Aksi halde Y, X den bahsederken ve hele 'X in, Y nin kitabındaki mezkûr izahatın aslını teşkil eden, sözlerini naklederken, o dahi 'bugün bizim fikrimizdedir' diyemezdi!" (8).

Keza Y nin, işlenme mahiyetini saklamamış olmak için, işlediği X e ait kitabın eski basımlarından birine atıfta bulunurken, "bu kitabın aslını teşkil eden X in eserinin ilk basımı sahife ..." demesi lâzımdır. Böyle yapılmayıp da, "X in ... adlı kitabı sahife ..." denildiğini tasavvur ediniz. Bundan çıkarılacak mana, "X in ... adlı kitabının içinde bu atıfın yapıldığı türkçe kitabın aslını teşkil etmediği, ondan müstakil bir eser olduğu" dur.

4. İşlenme mahiyetini, her ciltte veya basımda belirtmemek.

Bir kitabın müstakilen satılabilen her cildi ve her basımı, başlı başına bir eser teşkil eder. Bu sebeple işlenme mahiyetinin her cildin kapağında ve her basımda belirtilmesi gerekir. Yoksa Y nin, X e ait bir kitabı tercüme ederek, buna pek önemsiz ilâveler yaptıktan sonra yayımlarken, "birinci ciltte, X in adını kaydettim" diyerek, ikinci cilde sadece kendi adını koyması, telif hukukunun açıkça ihlâlidir. Eğer Y, hukuka aykırı olarak, X in adını birinci ciltte bile (kapakta değil de) ancak önsözde zikrettiyse; hukuku katmerli olarak ihlâl etmemek için, bu hakikati, ikinci cildin dahi (hiç olmazsa) önsözünde tekrarlıyarak, işlenme mahiyetini belirtmesi lâzımdır. Böyle yapılmayıp da, "ikinci cilde önsöz koymak istemiyorum" diyerek, ikinci cildi sadece kendi adı ile yayımlıyamaz! Eğer ikinci cilde önsöz koymıyacaksa, birinci cilt için dahi esasen yapmakla mükellef olduğu üzere, ikinci cildin kapağına X in adını kaydederek işlenme mahiyetini belirtmek mecburiyetindedir.

Keza bir işlenmenin 2. inci veya 3. basımlarında, işlenme mahiyetinin, daha kapakta belirtilmesi lâzımdır. Bu kaide ihlâl edilmişse (9), işlenme mahiyetine 3 üncü basımın kapağında, fakat hiç değilse, önsözünde yeniden, hatta açıkça işaret edilmesi zarurîdir. Böyle yapılmadıktan başka, üçüncü basımın önsözünde, "kitabım", "eserim" gibi tâbirler kullanan ve asıl eser müellifinin adını hiç bir suretle zikretmeyen işleyicinin, hesap verme zamanı gelince "1. inci ve 2. inci basımların önsözle-

rinde, X in kitabını zikretmişim, müellifin kim olduğunu öğrenmek isteyenler, eski basımların önsözlerini tetkik etsinler" demesi, hukuka olduğu kadar, akla da aykırı düşen gülünç bir görüş teşkil eder.

5. İşleyicinin, ancak müellifin kullanabileceği bir takım sözler (=büyük sözler) sarfetmesi.

İşlenmenin ikinci elden (=tâbi bir eser olduğu, herkesce bilinen bir husustur. Bu sebeple, bir kitabın önsözünde "büyük sözler" sarfedilmesi, "senelerce süren yorucu mesai"den dem vurulması, o eserin orijinal (= birinci elden) bir fikir mahsulü olduğu zehabını yaratır. Zira böyle cümlelerin, bir işleyici tarafından kullanılacağını, kimse tasavvur edemez (10). Meselâ X in eserini tercüme ederek küçük ilâveler ve değiştirmeler yapan Y, esasen kapağa sadece kendi adını koyduktan ve önsözde, asıl müellifin X olduğunu açıkça belirtmeyi ihmal ettikten sonra, bir de *eserin hakikî yaratıcısının kendisi olduğu kanaatını uyandıran veya kuvvetlendiren cümleler kullanacak* olursa, okuyucuların müelliflik hususunda hataya düşmeleri, pek tabii bir netice teşkil eder. Binaenaleyh bu gibi cümlelerin işlenmenin önsözüne konması, işleme mahiyetini tebarüz ettirmek mükellefiyeti ile asla telif olunamaz. Meselâ aşağıdaki cümlelerin, (bir işlenmenin önsözünde) bir işleyicinin kaleminden çıkması gerekir: "*Vatan ve millet hizmetinde harcanan emeklerin, yıllardan beri biriken ve çoğalan muhassalasının mütemediyen yenilenerek ve gelişerek yaşayan eser haline geldiğini* görmek hiç şüphesiz faniler için çok büyük beşerî bir zevktir. Fakat insan için en büyük zevk, neşe ve bahtiyarlık kaynağı, böylece ÖMRÜNÜN BİRÇOK YILLARINI VEREREK MEYDANA GETİRDİĞİ EMEK MAHSULLERİNİN VATAN VE MİLLETİN İYİLİĞİNE YARADIĞINI ve yardım ettiğini görmektir. Bu *yaşlarımızla* - yurdumuza borçlu olduğumuz hizmetlerin bir parçasını ödiyeblmişsek ...". Veya "hukuk irfanımıza ve meslekdaşlarıma BORÇLU BULUNDUĞUM YAYIN FAALİYETLERİM, MEYVELERİNİ, mütevalî ve muntazam bir surette vermekte ve günden güne gelişmekte devam etmektedir. Zira hukuk ilmüne müteallik neşriyatımın ilk safhalarında kendime çizmiş olduğum programın birincisi kısmının tahakkuku çok şükür müyesser oldu"! Veya "böylece, üzerinde uğraşmakta olduğum ... hukuk ve ... hukuku ilim dallarına dair sistematik eserleri tamamlamak bahtiyarlığına eriştim. Halen ... kanunun izahına dair 4 ciltlik ve tamamı 1200 sahifelik bir küll teşkil eden sistemli bir öğretim KİTABIM ile ... hukukumuzun tamamına şâmil ve onun izahına yarayan iki ciltlik ve aynı metotla yazılmış diğer bir ESERİM hukukçu ve aydınlarımızın hizmetindedir" (11).

Yukarıda beş kategori halinde verdiğimiz misaller, tatbikatta kendisine rastladığımız hallerden sadece bazılarını göstermektedir.

Netice : İşlenmenin kapağında -kanuna aykırı olarak- asıl müellifin adını kaydetmeyen işleyicinin, kendisini müellif gibi gösterdiği, yani intihalde bulunduğu hukukî bir hakikattir. Hele işleyicinin, bununla da iktifa etmiyerek, yukarıda gösterdiğimiz diğer hareket tarzlarından" herhangi birine dahi tevessül etmesi bahis konusu olunca, intihal kastı, münakaşa bile götürmez surette meydana demektir. Nihayet işleyicinin, kapağa yalnız kendi adını koyduktan başka, "müellif gibi görünmeye yarayan diğer hareket tarzlarının" bir kısmından ve hatta hepsinden faydalanmış olması halinde, intihalin mevcut olmadığını iddia etmek, gülünç bir mugalâta olarak sırtı mecburiyetindedir.

- (1) Esasen kanunumuzun da tebarüz ettirdiği veçhile, "eserin bir işlenme olduğunun açıkça gösterilmesi şarttır. Açıkça belirtme ise, şüpheye yer bırakmayan teknik tâbirlerin kullanılması sayesinde mümkün olabilir.
- (2) Zira "adaptasyon" tâbiri, bir çok memleketin hukuk dilinde, işlenmenin bir nev'ini ifade etmektedir.
- (3) Bu sözlerin manası ise: bir taraftan, hiç değilse bazı kısım-

ların Y nin müstakil telif mahsulü olduğu, diğer taraftan da, sistem dışındaki fikrî yaratmanın, yani *muhtevanın* Y ye ait bulunduğuudur.

- (4) Maamafih birinci kitap yayınlanırken dahi, aşağıda inceliyeceğimiz diğer kategorilere giren birçok hareket tarzı ile, Y nin, müellif olduğu zehabı yaratılmış bulunmaktadır.
- (5) "Bu kere de Aile Hukuku üzerindeki çalışmalarımız meyvelerini vermiş oluyor. Yani X in aynı eserine dayanarak Aile Hukukunu da sistematik bir ders kitabı şeklinde okuyucularımıza sunmağa fırsat elverdi".
- (6) Belirtmek isteriz ki, bu zamana kadar geçen on sene zarfında, ne resmî makamlardan ve ne de hukukçulardan bir ses yükselerek, Y nin kapakta yalnız kendi adını kaydetmesine ve diğer bir sıra hareket tarzı ile kendisini müellif gibi göstermesine karşı reaksiyonda bulunmamıştır.
- (7) Hele bir profesörün (=Y nin) işlemesini, onun mesai arkadaşı olan asistan veya doçentin, telif bir eser imiş gibi, X ten hiç bahsetmeksizin bir methiye ile takdim etmesi, profesörün meçhulü olamaz.
- (8) Y nin, X için, "o dahi bugün bizim fikrimizdedir" demesinden, nakledilen görüşü, Y nin daha

1956 İKRAMIYE PLANI

★

İKİŞER DAIRELİ

10 apartman

Bahçeli 10 ev

ayrıca

875.000 lira

★

Türkiye İş Bankası 1956 yılında
1.750.000 lira tutarında ikramiye dağıtıyor

En az 150 lirahk bir hesapla
çekilişlere katılabilirsiniz

TÜRKİYE **BANKASI**

paranızın... istikbalinizin emniyeti

2/4

önce temsil ettiği, ve X in bu görüşe daha sonra geldiği manası çıkar ki, hakikatlerin bu derece tersine dönmesi karşısında, insanın nutku da, kalemi de tutulmaktadır. Maamafih, hakiki müellif olan zavallı X in, intihal ile ittiham olunmadığına da şükretmek lâzımdır!

(9) Hele eski basımlarda bile işlenme mahiyeti, önsözde dahi teknik

tâbirlerle açıkça belirtilmemişse, ve nihayet 3. üncü basımın kapığında "yeniden gözden geçirilmiş, değiştirilmiş ve tamamlanmış" kaydı mevcutsa.

(10) Böyle sözler, hatta mütevazı bir müellif tarafından bile kullanılmazlar.

(11) Yahut: "Eserin böylece her basımında mütemadî bir gelişme seyri içinde okuyucuların huzu-

runa çıkabilmesini sağlıyan hukucu ve aydınlarımızın alâka ve teveccühlerine bilvesile şükran ve minnetlerimizi arzederiz. Bu çalışmaların gerektirdiği UZUN VE YORUCU EMEKLERİMİZİ böylece karşılanmış, mükâfatlanmış ve hukuk irfanımıza yaradığını sandığımız naçiz hizmetlerimizde, bizi teşvik edici sayıyoruz".

A y ın H u k u k î H a b e r l e r i

Dergimiz bundan sonra her ay başında çıkacak sayısında, bir evvelki ayın başlıca hukukî faaliyetlerini hülâsa eden bir kısım yayınlamaya başlayacaktır. Bu kısmı başlatmaktan ümidimiz, siyasi ve iktisadî sahada dergimizin ilgi sahasına giren başlıca hukukî faaliyeti okurlarımıza toplu olarak haber verebilmektir. Bunlar Resmî Gazetede tarih sırasıyla çıkan, kanun, kararname, tebliğ ve karar gibi başlıca hukuk kaynaklarına akseden faaliyetlerdir.

Birçok okurlarımız için faydalı olacağını sandığımız bu yeni kısım hakkında, kendilerinin tenkid tavsiye ve telkinlerini memnuniyetle karşılayacağımızı bildirir, bu kısmın gelişmesi hususunda bize düşüncelerini yazmalarını rica ederiz.

Gayrimenkulün yola katılması

Usulü dairesinde kamulaştırma muamelesi yapılmadan, bir gayrimenkulün yola katılması halinde, malikin durumu tatbikatta bazı anlaşmazlıklara yol açmıştır. Malikin, Kamu tüzel kişiliği aleyhine "men'i müdahale" davası mı yoksa "Bedel davası" mı açabileceği hususları ve zaman aşımı, anlaşmazlığın düğüm noktasını teşkil ediyordu.

Yargıtay İçtihadı birleştirme Genel Kurulu 16/5/1956 künlü ve E. 1. K. 7 sayılı kararı ile durumu aydınlatmıştır. Bu karara göre: Gayrimenkulü kamulaştırmadan yola katılan malikin mülkiyet hakkı sona ermiyeceğinden, malik her zaman idare aleyhine men'i müdahale davası açabileceği gibi, mülkiyet hakkının devrine razı olarak bedel davası da açabilir.

Bedel davası, mülkiyet hakkına dayanılarak açılabilmesi için, burada da zaman aşımının bahis konusu olmaması icap eder. Ve Borçlar Kanununun 66. maddesinde bahsedilen, haksız iktisaptan doğan "bir yıllık" zaman aşımının da, bu gibi hallerde, tatbik kabiliyeti yoktur.

(R. G.; 9397; 11/8/1956)

Mer'a - Yaylak

Bir yerin köyün yaylası olduğu hakkındaki iddiaların isbat şekli, Yargıtay Birinci hukuk dairesi ile Yargıtay Hukuk genel kurulu arasında içtihat ayrılığına sebep olmuştur. Birinci dairenin görüşüne göre, böyle bir iddia ancak "kayda veya bu mahiyette mukayyet bir vesikaya" dayanılarak isbat edilebilir. Hukuk Genel kurulu ise aksi mütalâada bulunarak, bu gibi hususların şahadetle isbatını kabul etmiştir.

Yargıtay İçtihadı birleştirme Genel Kurulu meseleyi ele alarak bu içtihat ihtilâfını ortadan kaldırmak istemiştir. 23/5/1956 tarihinde E. 9, K. 10 sayılı kararlar: "bir yerin köy veya belediye gibi hükmi şahıslara ait yayla mahalli olduğu yolundaki iddiaların şahitle isbat olunmayacağına defterhanedeki kayıt ile veya tahsise müteallik bir kararın mev-

İstışarî Denizcilik Teşkilâtı

İstışarî Denizcilik teşkilâtı kurulması hakkında 6 Mart 1958 yılında Cenevre'de akdedilen devletlerarası sözleşmeye "ihtirazi kayıtla" katılmamız, 6812 sayılı kanunla kabul edilmiştir.

Devletlerarası istışarî denizcilik teşkilâtının kurulması hakkındaki sözleşmenin 1. maddesine göre, bu teşkilâtın gayesi, milletler-arası deniz ticareti ile ilgili hükümetlerde, her nevi teknik konularla ilgili olmak üzere uygulanan nizamlar ile örf ve adetlerde bir iş birliği sistemi kurmak ve deniz işletmeciliğinin verimli olmasını ve denizlerde seyri sefer emniyetini sağlamak üzere en müessir kaidelerin kabulünü ve hükümetler tarafından, beynelmilel deniz ticareti sahasında yeri olmayan tefrik ve tahdit tedbirlerinin terk edilmesini teşvik etmektir.

(R. G. 9364; 25.7.1956)

Petrol Borusu Döşenmesi

Petrol borusu döşenmesi dolayısıyla ekili yerlere yapılan zararların tazmini için, Millî Savunma Bakanlığı aleyhine adalet mahkemelerinde, bir çok tazminat davaları açılmaktadır. Görev bakımından Uyuşmazlık mahkemesine inti-

kal eden, bu gibi davalar hakkında uyuşmazlık Mahkemesi, 23.6.1956 tarih ve E. 56/63, K. 56/82 sayılı kararı ile "... memleketin müdafaası hususunda çizilen askerî plânın tatbiki şeklinde tecelli eden idari tasarruftan mütevellit ihtilâfların" halli için "İdari Kaza" mercii görevli saymıştır.

(R.G. 9376; 8.8.1956)

Hayat Şartlarında Yükselme

İzmir Ege İplik ve Dokumacılık T. A. şirketi işçileri ile iş veren arasında çıkan toplulukla iş uyuşmazlığı hakkında, iş uyuşmazlıkları Yüksek Hakem Kurulu, 16/5/1956 tarihinde verdiği K. 638 sayılı kararında aynen "Kurulumuzun 30 /5/955 tarihli kararı ile ihtilâflı iş yerinde çalışan işçileri ücretlerinde bir ayarlama yapılmış ve bu ayarlama tarihinden itibaren bu güne kadar geçen müddet zarfında hayat şartlarında bir yükselme vuku bulunduğu konjektür listelerinin tetkikinden anlaşılmış ve bu yükselmeni işçi ücretlerine aksettirilmesi uygun görülmüş olduğundan... ihtilâflı iş yerinde çalışan bütün işçilerin ücretlerine seyyanen % 10 nisbetinde" zam yapılmasına ittifakla karar verilmiştir. (R.G. 9337; 9/8/1956)

cludiyetini göstermeğe salih kanunî ve-
sikalara ile ancak böyle bir iddianın is-
bat" olunabileceği içtihadında bulunmuş-
tur. (R.G. 9380 13/8/1956)

Yargıtay içtihadı bu yolda belirledikten
sonra, Arazi kanununun 101. maddesi-
nin tefsiri hakkındaki T.B.M.Meclisi-
nin 13/7/1956 tarih ve 2024 sayılı tefsir
karar çıkmıştır. Bu iki karar arasında,
yani Yargıtay içtihadı birleştirme kara-
rı ile, Meclisin Tefsir kararı arasında
bir uyumsuzluk olduğu, her iki kara-
rın tetkikinden anlaşılmaktadır.

Meclis, tefsir kararı ile "mer'a yay-
lak ve kışlak vasıflandırılan yerlerdeki
intifa hakkının aidiyeti cihetine müteal-
lik olmak üzere mektup beyine ibrazı
mümkün olmayan hallerde vukufehli ve
şahit ikame ve istimaina ve sair delil-
lere istinat olunmasına cevaz bulundu-
ğu" neticesine varmıştır.

(R.G. 9363; 24/7/1956)

Faturasız Mallar

Millî Korunma kanununda yapılan
son tadillerden sonra, Elinde faturasız
mal bulunduran tüccar ve küçük esnaf,
çok müşkül bir durumda kalmıştı. Elin-
deki faturasız malları satamadığı gibi,
her an elinde faturasız mal bulundur-
mak ve satışa arz etmemek gibi suç iş-
leme tehdidi altında bulunuyordu. Bu
hale son veren 6/8/1956 tarih ve 7757 sa-
yıli kararname ile K/1032 sayılı karar
yürürlüğe konmuştur.

Bu karara göre, elinde faturasız mal
bulunduran tacir ve küçük esnaf mül-
kiye amirine verecekleri bir beyanname
ile ellerindeki malları bildireceklerdir.
Mahallî mülkiye amirleri, ticaret ve
sanayi odaları ve belediyelerin yardımı
ile, beyanname bildiren mallar için
satış fiyatı tesbit edeceklerdir. Bu tesbit
edilecek esaslar dairesinde faturasız
mallar da satışa arz edilecektir.

(R.G. 9382, 15/8/1956)

Serbest Bölge

6209 sayılı "Serbest Bölge" kanunu-
nun 13. maddesinde bahsedilen Tüzük,
3/8/1956 tarih ve 7713 sayılı kararname
ile yürürlüğe konmuştur.

9383 sayılı ve 16/8/1956 tarihli Resmî
gazete yayınlanan bu tüzük bilhassa, Ser-
best bölgelerin sınırları ve bu bölgeler-
de bulunan yapı ve tesisler, gümrük
muameleleri, vergi ve resimler, serbest
bölgeye giriş ve çıkış, inzibat ve kontrol,
teşkilât ve bölgelerin idare tarzları hak-
kında hükümler ihtiva etmektedir.

6209 sayılı kanunun 2. maddesinde
belirtildiği gibi bu bölgelerin kurulma-
sındaki gayeler: ithal ve ihrac maksadile
bu bölgelere dahilden ve hariçten mal
getirilmesi, bu malların ithal ve ihraca
hazır bir hale sokulması, imalâta bu-
lunulmasıdır.

Özalp Hadisesi

T. B. M. Meclisi umumî heyetinin
15/8/1956 tarihli ve 2027 sayılı kararı ile

"Van vilâyetinin Özalp kazasından 32
vatandaşın bilâ muhakeme öldürülmesi
hadisesinde dahil olanların suç derecele-
rini tesbit etmek ve bu suçların mahiye-
tine göre zamanaşımı olup olmadığını
anlamak için tahkikat icrasına" karar
verilmiştir. Bu tahkikat Anayasa ve
Adalet komisyonlarından müteşekkil bir
karma komisyon tarafından yapılacaktır.

Komisyon çalışmalarını üç ay içinde
bitirecektir.

(R. G. 18/8/1956)

İç Sanayi Kâr Hadleri

K/1035 sayılı kararın yürürlüğe kon-
masile, iç sanayi mamullerinin maliye
unsurları ile kâr hadleri tesbit edilmiş-
tir. 9383 sayılı ve 20/8/1956 tarihli resmî
gazetede yayınlanan kararnameye göre:
iç sanayi mamullerinin maliyet unsur-
larının tesbitine dair esaslar ve kâr had-

leri tesbit edilmekte ve "bir maddenin
vasıf hassa terkip ve şeklini: el emeği
hayvan kuvveti veya makine, yahut
sair vasıtaların yardımı ile kısmen veya
tamamen değiştirmek veya bu maddeleri
işlemek suretile devamlı ve seri halinde
imalât ve istihsal yapan yerlerle maden-
lerin işlendiği yerler (sanayi işletmesi)
ve buralarda yapılan işler (sanayi işleri)
sayılmıştır.

Memleket içinde imal edilen çeşitli
makine, motor, elektrik malzemeleri,
hırdavat mamûlleri... için % 35 pamuk-
lu ve yünlü mensucat için % 15 ve bun-
ların dışında kalan diğer mamûller için
% 25 kâr haddi tanınmıştır.

Kararnamede, sınaî mamûllerin bu
kâr haddine esas olacak maliyet unsur-
larının neler olduğu sayılmış ve izah e-
dilmiştir.

20.8.1956

Okurların forumu

İki Tip Gazeteci

Forumculara,

Sizler gibi genç insanlar tarafından
kurulan ve başarıyla çıkarılmakta olan
haftalık bir dergi, bilmem ne kadar suç-
tan takibata maruz kalmıştır. Artık mah-
keme celseleri ve mahkûmiyet kararları
bir biriyle karıştırılacak kadar çoğaldı.

Bu takibat ve kararlar hakkında bir
şey söylememize imkân yok. Biz vatandaş-
ların, boynumuz kıldan ince, İlahî adalete
tam inancımız var tabii..

Yalnız ister istemez insan, bu dergide
gördüğü mücadele ruhunu, hele bir zaman-
lar aslan postuna sarınmış, bazı basın si-
lâhşörlerinde de aramıyor değil. Meğer-
se tarih insanların hakiki hüviyetlerini
meydana çıkarmaları için nasıl vesileler
yaratıyormuş? Gelirlerinden, rahatla-
rından, köşk ve otomobillerinden feragat
edebilmeyi göze alamayan bazı basın üs-
tadlarıyla, hiç bir şeyi düşünmeden, mü-
cadelesini yalnız da olsa yapabilen insan-
lar arasındaki uçurum, meğer ne muaz-
zammış! Bugünler geride kalıp başımızı
maziye çevirince, tarih insanları hakettik-
leri mevkie yerleştirebilmek için herhal-
de hiç güçlük çekmiyecektir.

Ankara, A. C.

İKİ ÇEŞİT HÜRRIYET

Yazı Kuruluna,

Louis Blanc'a göre "İktisadî eşitlik
olmayan yerde hürriyetten bahsoluna-
maz"

Bu fikri kabul edenler ve etmeyen-
ler olabilir. Fakat muhakkak olan bir
şey varsa o da bu görüşün bir hakikat
payı taşıdığıdır.

1789 Fransız devrimi beşeriyete ge-
niş ferdi hürriyetler tanınmasına sebep
olmuştur.

Bu liberal durum yanında siyasî e-
şitlik te doğmuş ve demokrasinin te-
melleri atılmıştır. Fakat çok geçme-
den bu siyasî ve iktisadî liberalizm ge-
misi çok sert kayalara çarpmış ve de-
rin yaralar almıştır.

Proudhon, Fourier gibi müellifler
liberalizmin "Medeniyete" düşman ol-
duğunu ileri sürmüşlerdir.

İktisadî ve siyasî liberalizm bu ha-
liyle beşeriyetin tabii hak ve hürriyetle-
rini ortadan kaldırmaktadır.

İktisadî liberalizm; toplumun bir kıs-
mının çok zengin olmasına, diğer bir
kısmının ise sefalet içinde yüzmesine
sebebi olmuştur.

Siyasî liberalizm ise bir faraziye-
den ileri gidememiştir. Çünkü, emek
sarfetmeden geçinen bir sınıfın zevki

için çalışan fakirlere hakimiyetten bahsetmek, onlara hakaret etmekten başka bir şey değildir. Karnı aç millet hakimiyete sahip millet olamaz.

1789 devrimini hazırlayanlar, eşitlik, hürriyet ve milletin hakimiyeti gibi emellere dört elle sarılmışlardır. Fakat hudutsuz hürriyet aşkı eski siyasi rejimi yıkmış, yalnız hürriyeti kurtarmamıştır.

Hakikî ve tam hürriyet; her ferde muhtaç olduğu asgari yaşama vasıtalarını femin eden hürriyettir.

İşte çeşitli devletler, çeşitli tedbirlerle bu hürriyeti temine çalışmaktadırlar.

Bizdeki durum ise :

Memleketimizi sosyolojik olarak üç guruba ayırabiliriz: Aydınlar, Köylü ve işçiler (fakir sınıf), işverenler (patron).

Aydınlar gurubu küçük bir azınlık teşkil etmektedirler. Yalnız bir çoğu fakir sınıfa dahildir; ideoloji bakımından aralarında tam bir birlik yoktur. Solcu neşriyat bu guruba oldukça tesir etmektedir.

Asıl fakir sınıfı teşkil eden işçi gurubuna bakacak olursak, vaziyetin hiç te lehimize olmadığını görürüz. İşçi ağır çalışma şartları altında ancak yiyecek parasını temin edebilmektedir. Diğer zaruri ihtiyaçlarını temin, işçi için çok müşküldür. Bunların standart bir hayatları yoktur. Sekiz saatlik emekleri ancak onları yaşatabilmektedir. Ve bu vaziyetin düzeltilmesi için, hiç bir sebep görülmemektedir. Çünkü işçiye verilen ücret sekiz saatlik emek gününün rayic fiatı olarak kabul edilmektedir. Halbuki işin aslı hiç te bizim için öyle değildir. Ücret rayic fiatıdır. Fakat bu fiatı hiç bir kayda tabi olmayan işverenler tayin etmektedirler. Eğer işçi bu fiata çalışmazsa işine nihayet verilecektir; bu takdirde ise açlık daima onu bekleyecektir.

İşçilerin destek alacakları Sendikalar, bizde gayet zayıftırlar. Dolayısıyla ücret tayini tek taraflı olarak patronun inhisarında kalmaktadır.

Köylü iptidai bir halde yaşamaktadır. Cehalet, köylü ve işçi sınıfının (ki memleket nüfusunun % 85-90 dırlar) karakteristik bir vasfıdır. Bu yüzden bu iktisadi şartlar altında, solcuların devamlı demagojik usullerine her an kurban gidebilirler; bu vaziyette ne olacaktır?

Hayat pahalılığı karşısında halkın büyük bir kısmı günden güne sefalet düşerken, azınlıktaki patronlarda tamamen işinin durumuna bigâne kalmaktadırlar.

Bütün iş ve ağır mesuliyet hükümetin omuzlarına yüklenmektedir. Hükümet ise, en küçük ve iptidai memleketlerde mevcut olan grev yetkisini işçiye tanımamakta ısrar etmektedir. İşçi sen-

dikalari da bu yüzden silâhsız bir ordu vaziyetindedirler.

Bu durumlardan gayet iyi faydalanmasını bilen işveren son günlerde olduğu gibi, işçileri yığın halinde tensikata tabi tutmaktadır. Bu işçiler ne olacaktır? Onların durumlarıyla ilgili bir merci, tatbik edilen iktisadi politika icabatından olmak üzere yoktur.

Gittikçe artan geniş sefil kütlelerin yanında, müreffeh bir azınlığın bulunması, sosyal ahengin yok olmasına sebep olmaktadır. Hükümetin üzerinde önemle durması gereken bir gayesi de sosyal adalet olmalıdır. Ve bu, nizam içinde hürriyeti, birlik içinde istiklali koruyan bir içtimai adalet olmalıdır. Ancak böylece Louis Blanc'ın fikri kısmen gerçekleşebilir. Aksi takdirde zengin azınlıkla, onun ezdiği fakir çoğunluk arasındaki barut fıçısı haline gelen sosyal gerginlik bir kıvılcık ile pathyabilir. Ve bunun gerçekleşmesi de hiç unutulmamalıdır ki ancak solcuların işine yarayacaktır; o zaman da hürriyet gene bir serap olacaktır.

Aydemir Tercan

TEKRAR BİRLEŞME

Forum'a :

Almanya'nın idaresinden sorumlu olanların çözümlenmesi gereken en önemli problem "Tekrar Birleşme".

1945' te silâhlar bırakıldıktan sonra, galip devletler, işgal ettikleri bölgelerde kendi memleketlerindeki sistemlere uygun idareler kurdular. Günler geçtikçe zaferin sarhoşluğu azalıp savaşın acılarına savaş sonrası yoklukları eklendiği gibi, galip devletler arasındaki gerginlikler de arttı. Bu durum Almanya'da iki hükümetin doğmasına yol açtı. Sovyet ordularının işgal ettikleri -bizim Doğu Almanya veya Rus Bölgesi dediğimiz- topraklarda kurulan ipleri Moskova'dan çekilen hükümete Alman Demokrat Cumhuriyeti denildi. Diğer galiplerin, A.B.D., İngiltere, Fransa'nın işgallerindeki bölgede de, batılı fikirlerle örülen ve Birleşik Devletlerden ekonomik yardım gören Almanya Federal Cumhuriyeti kuruldu.

Böylece bir bütün parçalanmış oluyordu. Bu iki parça, birbirine tamamen zıt iki yönde geliştiler. Çünkü bu iki idare, gerek dayandıkları fikir sistemleri, gerekse sistemlerin tatbik şekilleri bakımından gece ile gündüz kadar farklıydılar.

Federal Cumhuriyet silâhların bırakılmasından bu yana savaş sonrasının pe-

rişan ekonomisinden bugünkü kararlı durumuna yükselmeği, gerek politikada, gerekse dünya piyasasında kendini kabul ettirmeği bildi. Doğu Almanya'nın dikenli tellerle çevrili sınırları içinde; on yıl önceki tutumun değişmediğini batıya göç eden binlerce insandan öğreniyoruz.

Her geçen gün "tekrar birleşme" nin zararına işliyor.. Çünkü daha on yıl önce aynı çatı altında oturan ve bilmem hangi sebeple biri Doğuda, öteki Batıda büyüyen bugünün onsekizlik ikizleri bile artık birbirine benzemiyor. Geçen günler bu iki insan arasındaki görüş ve düşünüş ayrılığını biraz daha arttırıyor.

Bu durumu iyi bilen Federal Cumhuriyet, gerek içerde gerekse dışarda "tekrar birleşme" yi Alman ulusunun hayat sorusu olarak ortaya koyuyor. Ancak bu soru, Alman ulusunun kendi kendine çözeceği bir problem olmaktan çıkmış, uluslararası bir hüviyet almıştır. Bu bakımdan idareciler uluslararası teşebbüslerle "tekrar birleşme" zeminini hazırlamağa çalışıyorlar. Dışardaki bu güçlük yanında ikinci bir güçlük yurt içinde kendini gösteriyor. Savaşın ve savaş sonrası yıllarının bencilleştiği halk, ufak gündelik geçim kayguları yanında, birleşmenin önemini, daha doğrusu birleşmenin ne demek olduğunu kavrayamıyor. Yıllarla ayrılığa alışmış görünüyor. Bu bakımdan idarecilere uluslararası teşebbüsler yanında, ulusa, bilhassa gençliğe "tekrar birleşme" ruhunu getirmek görevi de düşüyor.

Doğu Almanya, Batı Almanya derken bir toprak bölünmesi değil bir fikir ayrılığı da anlaşılıyor. Nitekim Batı Berlin, Doğu Almanya toprakları üzerindedir, fakat Batının bir tutamak noktasıdır. Berlin'e bu yüzden "ada" da deniyor. Federal Cumhuriyet, bu "ada" nın Batı ile olan bağlılığını çocuklara kadar indirmek düşüncesi ile binlerce Berlinli çocuğa tatillerini Batılı ailelerin yanında geçirmek imkânı veriyor. Bu tatiller çocukların ada insanı ruhundan kurtulmalarına yardım edeceği gibi, Batı insanına da Berlin'in dertlerini unutturmayacak.

İkinci Dünya Savaşının idare edildiği şehirlerden biri de Berlin'di. Berlin savaşın sona kömürden ekmeğe kadar herşeyin aylarca uçaklarla taşınıp halka dağıtıldığı şehir oldu.

Şehrin ana caddesi bugün iki ad almış. Batıda kalan parçasına 17 Juni (17 Haziran) deniyor. (17 Haziran 1953 Doğu Berlin'de çıkan bir ayaklanmanın tarihidir) Doğu Berlin'e cepheden giren caddeye bu ad verildiği gibi her yıl 17 Haziran "Alman Birlik Günü" olarak anılıyor.

Bu yıl yapılan toplantıda "Tekrar Birleşme" konusunda konuşmalar yapıldı. "Tekrar Birleşme'nin silâhla değil barışla sağlanacağı tezi tekrarlandı.

Tabii günlerin tezleri değiştirip değiştirmeyeceğini kimse bilemez.

Yenilik hareketimizin en geride kalan kollarından biri müzik beğenimizin Batılaştırılması olmuştur. Bu iş öteki devrimlerimiz kadar önemsenmediği için ilkönce hiç bir ilerleme göstermemiş so da yenilik yolundaki ilk kıpırdanmalar olduğu gibi başı boş bırakılmışlardır.

İlk önce bu konuda bugünkü durumumuzu gözden geçirelim. Bugün Türkiye'de müzik anlayışı ve bu anlayışın yurttta dağılışı Tanzimat devri yenilik anlayışına en güzel bir örnektir: Birbirine taban tabana zit iki müzik çıkışı bu konuda belirli bir siyaset gütmesi gereken devlet radyolarında bile süregelen bir çekişme konusu olarak yan yana yürütülmektedir. Her iki müzik çıkışının da taraftarları vardır ve bunlar ikide bir çeşitli yeni düşünceleri ileri sürerek birbirlerine girerler.

Bu iki yaygın müzik çıkışı taraftarlarından hangisinin haklı olduğu konusunda artık şüpheye yer kalmamıştır. Yarının Türk müziği Batının müzik beğenisine uygun olan müzik olacaktır. Artık ortadan kalkmış olan bir yaşayış şeklini yansıtan çerçevesi içinde hiç bir yeniliğe yer olmayan "Alaturka" müziğe artık ulusal müziğimiz diyemeyiz.

Öyle ise bugün yurdumuzda müzik konusunda karşılaşacağımız tek mesele Batı müziğini yaymak olacaktır. Bu yayma işi klâsik müzik yolu ile yapılamaz. Dünyanın her yerinde olduğu gibi bizde de klâsik müzik belirli bir aydınlar azınlığının müziği olacaktır. Bunun için bu yayma işi yarı klâsikler ve hafif müzik yolu ile yapılacaktır. Zaten bugün yurdumuzda Batı Müziğinin en yaygın kolu Hafif Batı müziğidir.

Bizde Klâsik Batı müziği alanında bir kaç besteci çıkmıştır fakat bunların müziği "ağır" olduğu için kolay yayılamamaktadır. Yarı klâsik ve Hafif Batı müziği bestecileri ise yok denecek kadar azdır. Ulusal müziğimizin zenginliklerinden faydalanarak yaygın bir müzik yara-

tacak bir Türk Kodally'si, Enosco'su yurdumuzda Batı müziği beğenisi iyice yerleşmedikçe ortaya çıkmaz.

Hafif Batı müziği kolunda ise o tanınmış "aydınların sorumsuzluğu" hastalığı olanca gücüyle kendini göstermektedir. Yurdumuzda Hafif Batı müziği meraklılarının çoğunluğu şehirlerde oturan, müziği yalnızca bir eğlence aracı olarak kabullenen, biraz yabancı dil (çoğunlukla İngilizce) bilen ve dil konusunda korkunç bir aşağılık duygusu taşıyan insanlardır. Hafif Batı müziğinin bir türlü ulusallaştırılmamasında bu aşağılık duygusu büyük yer tutar.

Radyolarımızda İngilizceden Japoncaya kadar her dilde şarkılar çalınır, tatlı tath dinlenilir, sıra Türkçe şarkılara gelince Türkçe Hafif Batı müziği olmalıydı iddiası ile alay edilmeğe başlanılır. Hafif Batı müziği icracıları da bu akıma uymuşlardır, doğru dürüst bilmedikleri yabancı dillerle yalan yanlış şarkı söylemek müziklerini Türkçeleştirmekten daha kolay gelir onlara. Bundan yıllarca önce Türkçe tangolar bestelemek akımı çok kısa zamanda sona ermiştir, eğer bugünkü yolda devam edilirse Hafif Batı müziği bize daima yabancı kalacaktır.

Bu konuda örneğimiz İtalyanlar ve Fransızlar olmalıdır. İngilizce bir şarkı İtalya veya Fransada biraz tutunmağa başlayınca hemen tercümesi yapılır, böylece şarkı ulusallaştırılır. Dilimizi küçümsemek hastalığından kurtulursak icracılarla şairler arasında biraz işbirliği ile bu işi biz de başarabiliriz. Türkiyede Hafif Batı müziği kolunda çalışacak besteciler ancak böyle bir işbirliği sonunda ortaya çıkar.

Emre Kökmen - İstanbul

NOT :

Bu sayıda yazı çokluğu dolayısıyla NE DİYORLAR kısmı gelecek sayımıza bırakılmıştır. Gelecek sayıda bu kısımda. Orta Doğuda Komünizm ve Mi/lijetçilik" adlı Mr. WAZ. Laqueur'ün son zamanlarda yayınladığı bir kitap hakkında Prof. Max Beloff'un bir yazısı yayımlanacaktır.

Kültür ve Sanat

Dinî Musiki ve Radyolarımız

Bedii SEVİN

16 Ağustos tarihli Ulus Gazetesinde İlhan K. Mimaroglu, radyolarımızdaki "dinî musiki çalma yasağı" na dokunmuş. Bahis konusu olan eserler, tanınmış bestecilerin dinî metinler üzerine

yapılmış kompozisyonlarıdır ve dünyanın her yerinde kiliselerden ziyade konser salonlarında çalınır. Lâyük Atatürk Türkiye'sinde böyle bir yasağın "resmen" konulmuş olduğunu sanmıyoruz; fakat

kıraldan fazla kıralcı bir "işgüzar" takımının radyo ve konser programlarını sansürden geçirdiği de doğrudur. Mammafi bu iş ihtisas ve bilgi istediğinden niyet edildiği kadar sıkı yürütülmemektedir. Her koro eseri dinî değildir; dinî olan enstrümantal kompozisyonları da sansürücü yarı aydınlar kolay kolay anlayamaz. Onun için elekten kaçan ve radyolarımız tarafından yayımlana pek çok dinî müzik vardır. Buna mukabil bazı profan eserler de dinî sanılarak haksız yere yayından alıkonulmuştur. Devlet Radyosu, Devlet Operası gibi ileri ve medenî kurumlarımızda bile suların başını mutaassıp insanların tuttuğunu görüyoruz. Bizim görevimiz, Başbakanlığın ve Millî Eğitim Bakanlığının dikkatini bu konu üzerine çekmektir. Sorumlular, Atatürk'cü ve devrimci olduklarına göre, elbette böyle bir sansürün devam etmesine izin vermiyeceklerdir. Herşeyden evvel, sözü geçen eserlerin metinleriyle değil, müzikleriyle önem kazandığını unutmamalıyız.

Şimdi, işgüzarların manasız titizlikleriyle sanata nasıl kastettiklerini ve e-ninde sonunda nasıl gülünç duruma düştüklerini bir kaç örnekle göstermek istiyorum. Geçen yıl, Devlet Operasında Mascagni'nin Cavalleria rusticana'sını seyrettik. Bu eserde konunun paskalya yortusunda geçtiği malumdur. Mascagni, kilise içinden gelen dinî musiki ile köy meydanında cereyan eden dramatik hadiseleri mahsus yanyana getirmiş ve bu kontrasttan faydalanmak istemiştir. Ankara'daki temsilde, ustaca bir makaslama ile bütün kilise musikisi çıkarılıp atılmıştı; fakat Santuzza'nın sahnenin tam ortasında haç çıkardığı, sansürü yapan şahsın gözünden nasılsa kaçmış. İl Trovatore'de "Cavalleria'nın aksine- dinî müziğe ilişilmemişti; rahibeler korosunu

ve Miserere sahnesini kesintisiz olarak dinledik. Buna mukabil manastır sahnesinde şekil bakımından titizlik gösterilmiş ve duvardaki Meryem Ana heykeli (belki de çarşıya gerilmiş İsa idi) en ön sıradan bile gözle görülemiyecek kadar ufaltılmıştı. Dinî musiki, ne kadar dikkat edilirse edilsin, ara sıra radyonun mikrofonundan da sızmaktadır. Ben şahsen Schubert'in ve Gounod'nun Ave Maria'sını, Bruch'un Hol Nidrei'ni bir kaç defa dinledim. Geçen yıl, Üniversite Konserinden naklen Mozart'ın Ave verum corpus adındaki moteti de yayımlanmıştır. Kilise içinde gelişmiş, en önemli ürünlerini kilise için vermiş bir sanat dalını örümcek kafalarının aklına uyup da budamak, geriliğe hizmet etmekten başka hiç bir işe yaramaz. Şimdi, işgüzarların zararlı faaliyetini önliyetini önliyelemek için Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğüne bir soru soracağız :

Türkiye radyolarında Mozart'ın Requiem'i, Bach'ın Johannespassion'u gibi metinler üzerine bestelenmiş eserlerin yayımlanması resmen yasak edilmiş midir?

İlgililerin sorumuzu cevapsız bırak-

miyacağını umarız; bu suretle yıllardan beri zihinleri bulandıran bir mesle aydınlığa çıkmış olacaktır. Sanat ve bilim, taassup ile kolkola yürüyemez.

BALE - DANS

Giderayak

AND

Rockefeller Tesisinin, çağrılısı olarak, dans tarihi ve bale tenkidi üzerinde çalışmalar yapmak için Türkiye'den ayrılarak, henüz çocukluğunu süren dans ve bale dünyamızın çözümü çarpışık bazı meselelerini burada kısaca hatırlatmaktan kendimizi alamadık.

Bale tenkidinde New York Times'in bale tenkitçisi John Martin, New York Herald-Tribune'un tenkitçisi Walter Terry, Dance News dergisinin sahibi Anatole Chujoy gibi ünlü bale tenkitçileri; dans tarihi için Carlton Sprague Smith gibi ünlü bir müzikoloğun değerli yol göstericiliği altında incelemeler yapmak; bale gösterilerini, provalarını halk dansı festivallerini izlemek; dans okullarını, bale okullarını gezmek; dansı yazıya geçirme yöntemleri üzerinde araştırmalar yapmak gibisinden dans ve bale faaliyetinin çeşitli yüzlerini kapsayan yüklü bir program sonunda elde edilecek bilgi ve görgüyle bu meselelerin üzerine daha iyi eğilebileceğimizi umuyoruz.

Daha önce de bu sayfalarda söylenmişti; 1960 yılından önce bir bale topluluğu kurulamayacaktır. 1960 da bile gerçekleşebilmesinin bazı şartlara bağlı olduğuna da işaret edilmişti. Bugün Devlet Konservatuvarı bale bölümünde okuyan 62 öğrenci vardır. Bunların 45 i kız, 17 si erkek öğrencidir. 1957 de bale bölümünü ilk bitirecek öğrencilerin 5 i kız, biri erkektir. Öğrencilerin hiç takıntısız, eksiksiz sahne hayatına atılacağını kabul edersek 1960 da 22 kız ve 9-10 erkekli, küçük bir topluluk ortaya çıkabilecektir. Ancak biz 1960 a kadar beklemeyip, öğrencilere tıpkı Devlet Operası için eskiden yapıldığı gibi, bir yarı profesyonel statü tanınarak, ayda bir, hiç değilse iki ayda bir halka bale gösterileri verilmesinde birçok bakımlardan fayda görüyoruz. Böylece biran önce bir gelenek, sahneye alışkanlık kurulacak, sonra da, şimdiden halka bale sanatı tanıtılıp sevdirmeye başlanacaktır. Hatta çok yaygın örneklerle uyularak, bale bölümünü Opera'ya bağlamak da akla geliyor; bize kalırsa bu çok yerinde de olur. Yöneticilerimiz ve eğitimcilerimiz bu görüşümüze, öğrencilerin meslekten sanatçılarla bir araya gelmelerinin, disiplinsizlik gibi eğitimsel sakıncaları bakımından karşı duracaklardır. Bu onların bileceği bir iş. Ancak sahne ile bütün

hayatı boyunca evli kalacak genç adayı, disiplinsizlik getirir, onu baştan çıkarıp şımartır diye, bulaşıcı hastalıktan korur gibi sahnedeki uzak tutmak bize yanlış, fazla çekingen bir yoldur; bize öyle geliyor ki bu öğrencileri korumaktan çok yöneticilerin sorumluluğunu hafifletip, onların rahatlarını sağlamaya yarıyacaktır. Sahne hayatımızı disiplinsizliğin değil, tersine disiplinin öğrenildiği bir yer seviyesine çıkarmak amacımız olmalıdır.

Ulusal Bale'den söz açılınca, yaygın bir görüşün aradığı şartlar arasında, durağan bir yer ve sahne, buraya bağlı bir bale okulu, ve ilişkinleri o memleketin insanlarından olan bir bale topluluğu akla geliyor. İşte bale okulunu Devlet Operası'na bağlamakla Türk Ulusal Balesi'ne doğru bir adım da atılmış olacaktır. Türk Ulusal Balesi nedir, ne değildir. Bu konuda tıpkı tiyatro için, edebiyat için, müzik için olduğu gibi pek de söylenmeye başlandı. Sanat meselelerimizin yönetiminde resmi söz sahibi olanlar işi ayak üstü, söylevsi sözlerle geçiştiriyorlar. Gerçekte bale üzerine hiç mi hiç fikirleri olmayanların ağzından dökülen, "stilize", "koreografi" gibi göz boyayan bir iki kelimenin gölgesine sığınmış, "halk danslarımızı stilize ederek Türk balesini kurmak", "Türk konularını koreografiye etmek" gibisinden sözlerdir bunlar. Herşeyden önce Ulusal Baleyi Ulusal konuların işlenmesi ile karıştırmamak gerekir. Kullanacağı konuya yaratıcı bir sanatçı olan koreograf tam bir özgürlük içinde kendisi karar verir. Bu bir Türk konusu olur da olmayabilir de. Herhalde ulusal bir konu ulusal bir eser vermiyeceği gibi, yabancı bir konudan da pek güzel ulusal bir eser çıkabilir. John Martin'in kullandığı bir örneği verirsek, Leonide Massine'in *Union Pacific* adlı eseri bir Amerikan temasına dayanır. Buna karşılık Agnes de Mille'in *Three Virgins and a Devil* adlı eseri bir ortaçağ teması üzerine, hazırlanmış müziği İtalyan, senaryosu, dekorları, giyimleri İngiliz olduğu halde ruh, havası, düşünce bakımından birinci eserden daha çok Amerikandır.

Eğitim için de, teknik için de aynı seyleri söyleyebiliriz. Bugün bale öğrencilerimiz Rus, İtalyan karması Cecchetti tekniği ile yetişiyorlar. Ama ilerde bu teknik, Türk olanakları, Türk özellikleri ile kaynaşarak ulusal bir kalıp, biçim kazanacaktır. Başta ulusal beden yapımız buna yön verecektir. Sahneye çıkan bale öğrencilerimize bakıyoruz; kısa ayaklar; kısa kollar, iri beden, başlar küçük değil, sırtın hareketi sert, kalçaların dönüşü kolaylıkla olmuyor. Buna karşılık sıçramalarda, *pirouette'lerde* kolaylık buluyoruz; *points'lar* kuvvetli. İşte bunların bir kısmı değişmez bazı ulusal özellikler.

Herşeyden önce, işi kuru sözlerle atılan iş bilmez yöneticiler yerine, gerçekten baleden, danstan anlayan görgülü, bilgili bir yöneticinin yetki, söz sahibi olup, bu işin başına geçmesi gerekir. Henüz böyle biri bizde olmadığı için bu kimse ister istemez dışardan getirilmelidir. İşte; Konservatuvar öğrencileri Opera ile işbirliği yapmalı mı? Bu işbirliği nasıl gerçekleşecektir? Ne gibi eserlere yer verilmeli? Halk dansları öğretiminin yeri, Okullarımızda dans, gibi çeşitli meselelerde iş bilir kimse karar verecektir.

Opera ile işbirliği dedik, hele bu işbirliğinin iyi işlenmesini sağlamak, bu yöneticinin önemli işlerinden biri olacaktır. Zira bu yıl bale öğrencilerinin Opera'da verdikleri gösteride, piyano eşliği, orkestra, soyunma odaları, dekor, giyimler, prova için saat ve yer gibi zorunlu ihtiyaçlarını elde etmekte karşılaştıkları güçlükleri yenecek, onları Opera'da bir sığıntı durumundan kurtarıp haklarını koruyacak gene bu yönetici olacaktır.

Bir de İstanbul Konservatuvarı'na bağlı bir bale bölümü var, hele burasının bu yöneticinin deneti alanına girmesinde büyük fayda görüyoruz. İlerde İstanbul'daki bale okulu için düşündüklerimizi, tenkitlerimizi geniş ölçüde açıklayacağız. Şurada meselenin önemine işaret için şukadarek söyleyelim ki bale eğitimi iyi yönetilmez, yanlış ellere düşerse, bütün öteki eğitimlerde olduğundan daha kötü, tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Zira yanlış yönde bir bale eğitiminde yalnız öğrencinin vakti boşa harcanmış olmakla kalmaz, genç öğrenciye bütün ömrü boyunca düzeltmeyeceği biçimsiz, eğri, büğrü bir beden de verilmiş olur.

Daha önce FORUM'da haber verdiğimiz gibi bu yıl American Ballet Theatre, Türkiye'ye gelecektir. Dünyadaki önemli bale topluluklarından biri olan American Ballet Theatre, Avrupa ve Orta Doğu'da yapacağı gezide 13 memlekette uğrayacaktır. Repertuarında 14 eser vardır; bunlar arasında yeni olarak *Offenbach in the Underworld*, ile *A Streetcar Named Desire* yer almıştır. Bu arada yukarıda söylediklerimizle ilintisi olan ulusal temalarla işlenmiş *Fancy Free*, *Billy the Kid*, *Fall River Legend* gibi eserler de gösterilecektir. Bu geziyi American National Theatre Academy desteklemektedir.

Bu haberi burada tekrarlamamızın sebebi sorumlu yöneticilerin dikkatini çekmek içindir. Bale öğrencileri için büyük bir görgü fırsatıdır. Şimdiden gereği düşünülüp, öğrencilerin bütün gösterilerde ve provalarda hazır bulunmalarını sağlamak onlara büyük bir hizmet olacaktır.

KÜLTÜR DÜNYASI

Hazırlayan : Be. Se.

MAĞARANIN AĞZI VE

ARKEOLOGLARIN ÇENESİ

Güney-Batı Fransa'da bir kaç ay evvel keşfedilmiş olan sekiz kilometre uzunluğundaki bir mağaranın duvarlarındaki resimler şu sıralarda tartışma konusudur. Mağaranın esas yerini gizli tutan kâşifler, Prof. Nougier ile Prof. Romain Robert, duvarlarda yüz tane kadar mamut gergedan, keçi ve manda resminin bulunduğunu, bu resimlerin 20 000 ilâ 40 000 sene evvel yapılmış olduğunu bildirmiştir. Resimlerin fotoğrafını inceleyen arkeologların bir çoğu, bunların iddia edildiği kadar eski olamayacağını, hattâ belki de on yıl evvel yapıldığını söylüyor. Bernhard Pierret adındaki bir araştırmacı, sözü geçen mağarayı 1945 ile 1949 yılları arasında karış karış dolaştığını ve bu konuda bir de haber yayınlamış olduğunu bildirmiştir; Pierret, o zaman duvarlarda boyaları henüz kurumamış bazı resimler gördüğünü de sözlerine ilâve etmiştir. William Martin adındaki bir başka arkeolog daha ileri giderek mezkûr resimlerin, savaş yılları içinde bu mağaralardan faydalanan mukavemet kuvvetlerine mensup askerler tarafından yapıldığını, hattâ kendisinin, kayalara lehim lâmbasıyla şekiller çizen bir delikanlıya rastladığını ileri sürmüştür. Dordogne Prehistorik Araştırmalar Direktörü Severin Blanc da bahis konusu resimlerin hiç bir değeri olmadığını bildirmiştir. Şimdiki halde sadece seksenlik bir ihtiyar, M. Abbé Breuil, Nougier ile Romain Robert'in bulduğu resimlerin 40.000 yıl evvel yapılmış olduğuna inanmaktadır; ancak Abbé Breuil'ün Fransa'da prehistorik sanattan en fazla anlıyan adam olduğunu da kaydedelim.

Durumun aydınlanması ve uzun tartışmaların sona ermesi için mağara yeniden incelenecektir; şimdiki halde kanalın girişi demir bir kapıyla örülmüştür. Mağaranın ağız yeniden açılıncaya kadar da arkeologların çenesi herhalde kapanmayacaktır.

ONBEŞ GÜNÜN YAYINLARI

Türkiye İş Bankası yayınları

Türkiye İş Bankası'nın son günlerde yayımladığı yeni eserler, ilk bakışta, baskılarının güzelliği ile dikkati çekiyor. Aşağıda bu eserlerin listesini veriyoruz. Kitapların fikir, sanat hayatımıza yeni şeyler ekleyecek değerlerde olduğu listeden anlaşılacaktır.

Türkiye İş Bankası, yayımlarını sunarken şu açıklamada bulunuyor: "Geçen seneden itibaren, Bankacılık ve Ticaret Hukuku sahalarında araştırmalarda bulunmak üzere Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi bünyesinde kurulan "Türkiye İş Bankası Bankacılık

ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü", İstanbul Üniversitesi nezaretinde vücutte getirilen "Millî Kültür Eserleri Tesisi", Matbuat mensuplarıyla fikir ve sanat adamlarımızın istirahatlerini temin için Uludağ'da yaptırılan "Hususi Pavyon" ve çocuklarımıza okuma zevki aşılamak için çıkarılan "Kumbara" mecmuası bu faaliyetlerimizin ilk kademeleri olmuştur. 26 Ağustos 1956 tarihinden itibaren 33 üncü yaşına giren Türkiye İş Bankası bu yoldaki çalışmalarına bir yenisini daha ilâve etmiş bulunmaktadır. Bu defa memleket ilim ve irfanına nafi olacak her nevi neşriyatı yapmak üzere "Kültür Yayınları İş Türk Limited Şirketi" Bankamızın fikri sahada kurduğu yeni bir teşebbüs olarak memleket hizmetine girmiştir. Bu teşebbüs her yıl değerli gördüğü yerli ve yabancı eserleri tab ederek memleket münevverlerinin istifadesine arzedecektir."

Prof. Enver Ziya KARAL: Atatürk'ten Düşünceler, Ankara 1956 Türk Tarih Kurumu Basımevi. XIII+175 S. Atatürk'ün fotoğrafı ile. 16x24 sm. 6 lira. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Seri: 1 No. 1 (Atatürk'ün çeşitli konulardaki düşüncelerinden seçilmiş paragraflar ve cümleler)

Hasan Âli YÜCEL: İyi Vatandaş, İyi İnsan. Ankara 1956 Türk Tarih Kurumu Basımevi. VI+287 S. 16x24 sm. 8 lira. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Seri: 1. No. 2. (Yazarın felsefe, ahlâk, toplumbilim konularına giren yazıları).

Dr. Nasibe MAZIOĞLU: Fuzûlî .Hâfiz: İki şair arasında bir karşılaştırma. Doktora tezi. Ankara 1956 Türk Tarih Kurumu Basımevi. XI+384 S. 10-24 sm. 11 lira. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Seri 1. No. 3. (Bibliyografya ve İndeks eklidir)

Georges DUHAMEL: Yeni Türkiye. Bir Garp Devleti. Çeviren :Can Yücel. Ankara 1956 Türk Tarih Kurumu Basımevi. XV

+88 S. 12x16 sm. 2 lira. İş Bankası Kültür Cep Kitapları: 1.

(Yazarın 1954 yılındaki ziyaretinden notlar).

İKBAL: Şarktan Haber. Çeviren: Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan. Ankara 1956 Türk Tarih Kurumu Basımevi. XVI+143 S. 12x16 sm. 2,5 lira. İş Bankası Kültür Cep Kitapları: 2.

(Çeviren, İkbâl'in hayat ve eseri üzerinde önsözde bilgi vermektedir).

NIETZSCHE, Friedrich: Yunanlıların Trafik Çağında Felsefe. Çeviren: Nusret Hızır. Ankara 1956 Türk Tarih Kurumu Basımevi. XX+95 S. 12x16 sm. 175 kuruş. İş Bankası Kültür Cep Kitapları: 3. (Başta, çevirenin önsözü de yer almıştır).

Türkiye İş Bankası, yayınlarını iki seri halinde yürütmektedir. Yukarıdaki ilk üç kitap "Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları" başlığını taşımaktadır. 16x24 sm. boyunda, resimli kapaklar içindedir. Son üç kitap ise "İş Bankası Kültür Cep Kitapları" başlığı altında yayımlanmaktadır. Kapakları başka başka renklerde, aynı desenle süsüdür. Cebe girecek boyda basılmıştır.

Bankalarımızın fikir ve sanat hayatımızı zenginleştirecek faaliyetlere girişmeleri hayra işarettir. Türkiye İş Bankası'nın, dışları güzel içleri zengin eserlerini bir müjde gibi karşıladık. Gelecek yıl yayımlanacak sekiz eserin adları şimdiden ilân edilmiştir. Bu faydalı teşebbüsün yürümesini candan diler, İş Bankası'na bu fikri getirenleri kutlarız.

S. N. Özerdim (Millî Kütüphane) Not. Maarif Vekâleti'nin Dünya Edebiyatı'ndan Tercümeler Serisi, ilk yıllarda, Cumhuriyet Bayramı'nda toplu olarak satışa çıkarılırdı. Sonradan bu usul kaldırıldı. İş Bankası da her yıl 26 Ağustos'ta bir sıra kitap çıkarmak kararında görülmüyor. Bu altı veya sekiz kitap yıl içinde aralıklar verilerek çıkarılırsa hem satın alınması kolaylaşır, hem de üzerlerinde durulması imkânları çoğalır.

KAVAKLIDERE

Yakut Damlası

EMNİYET SANDIĞI

1956 Yılı TASARRUF HESAPLARI
İKRAMİYELERİ

450.000 Liradır

Çiftahavuzlar'da
BAHÇELİ EVLER
APARTMAN DAİRELERİ

Bahçelievler'de
ARSALAR
EV, APARTMAN DAİRESİ ve
ARSA'yı kazananlara
(20.000) liraya kadar
KREDİ
Zengin PARA İkramiyeleri
Ayrıca

1.500.000 Liradır

MESKEN KREDİLERİ
Şimdiden hesap açtırınız.
Her (150) liraya bir kur'a.

1956 YILINDA

750.000 LİRA

Tutarında çeşitli ikramiyeler

AKBANK'IN MÜŞTERİLERİNE
YENİ HİZMETİ

YÜZ EVLER
MAHALLESİ

Hesabınızdaki paranın her 150
lirası için ayrı bir kura numarası

AKBANK

Apartment daireleri
Zengin para ikramiyeleri

Ünlü - pamuklu
Satışlarımız

10% TENZİLÂT

MEVDUAT SAHİPLERİNE
EN FAZLA MENFAAT
SAGLAYAN BANKA

Hesap açtırmakta acele ediniz

SÜMERBANK

T. C.

ZİRAAT BANKASI

Yurt içinde 532 Şube ve Ajansı, dün-
yanın her tarafındaki muhabirlerle
sayın müşterilerinin emrindedir.

Vadeli, vadesiz tasarruf hesapları
1956 ikramiye tutarı

2.000.000 Liradır

Bu Zengin Plânda

Gayrimenkuller, dolgun para ikrami-
yeleri, eşya, traktörler, ziraat aletleri
bulunmaktadır.

GEZ-GÖR TURİZM TAKDİM EDER:

**AZAMI RAHATINIZI TEMİN EDECEK
ŞEKİLDE ve EN UCUZ FİATLARLA TER
TIPLenen ŞU GEZİLERE İSTİRÂK
EDİNİZ ..**

1 - ANTALYA - KONYA - ANKARA

16 Eylül — 23 Eylül'e

2 - ÇANAKKALE - BERGAMA -
İZMİR TURU

27 Eylül — 2 Ekim'e

ANKARA ve İZMİR MÜŞTERİLERİMİZE HUSUSİ KOLAYLIK
İZAHAT İÇİN : GEZ - GÖR Turizm Bürosu
İstanbul Beyoğlu - İstiklâl Cad. Santral Han 40. Tel: 446981
Doktoroğlu Seyahat
Acentaları — İstanbul - Sirkeci - Tel: 220475
" - Taksim - Tel: 442644
20 Kr. luk Posta Pulu ile hususi izahat isteyiniz.

DEMET

Aylık Fikir ve San'at
DERGİSİ

İsparta ve Göller Bölgesi Köy
Öğretmenleri Derneğinin
Organıdır.

Köyün ve Köy Öğretmenlerinin
Davalarını Savunur.
OKUYUNUZ.

OKUYUNUZ

OPERATÖR - DOKTOR

Mustafa P. Soygüt

Göz Hastalıkları Mütahassısı
Hastalarını hergün öğleden sonra
muayene eder.

Samanpazarı Mey. Billûr Han K. 2
Tel: 19639

Ev Cebeci Cad. Soygüt Ap. No. 75/7
Tel: 26590

FORUM'a
ABONE OLUNUZ
P. KUTUSU - 131 ANKARA

KAVAKLIDERE

Canhanca Yıldız

1000 Meskenlik Garanti Mahallesi GARANTİ BANKASININ

Kuruluşunun X. yılı münasebeti ile sayın müşterileri
için hazırladığı bir çok kolaylıkları haiz bir plandır.
Bankamız gişelerinden etraflı malûmat isteyiniz.

Paranızın, İşinizin. İstikbalinin Garantisidir.

Sahip ve Yezi İşleri
Müdürü
Nihüfer YALÇIN
Sekreter
Orhan BALI

İdarehane:
Büyük Han: 55
Yenişehir

Tel: 27531

Haberleşme Adresi
P. Kutusu 131, Ankara
Dizildiği ve Basıldığı
Yer:
Yeni Matbaa,
Denizciler Cad. Yeğen
Sok. 23/B Ankara
Tel: 15023